



## Självständigt arbete (15 hp)

<b>Författare</b>		<b>Program/Kurs</b>
Björn Ryman		HSU 14-16/HSU 9
<b>Handledare/ biträdande handledare</b>		
		<b>Antal ord: 15 320</b>
Håkan Edström	<b>Beteckning</b>	<b>Kurskod</b>
Robert Erdeniz		2HU033
<b>DEN OPERATIVA SAMORDNINGENS PROBLEM</b>		
<b>Sammanfattning:</b>		
<p>För att vinna ett krig med så få förluster som möjligt måste stridskrafterna samordnas inom ramen för en gemensam operation. Trots att det är det effektivaste sättet är det inte det enklaste. När stridskrafter sammanförs och samordnas på den operativa nivån, varvid mål, medel, metoder, tid och rum skall balanseras uppstår problem utifrån stridskrafternas särarter. Syftet med uppsatsen är att undersöka hur skillnaden i synen på samordning påverkar möjligheterna till samordning. Resultatet i uppsatsen visar att det är flygstridskrafterna som är den stridskraft som tydligast skiljer sig från övriga genom luftens natur stridskraftens egenskaper och synen på hur stridskraften skall användas inom ramen för den gemensamma operationen. Problem uppstår särskilt när det råder brist på resurser och för att den operativa nivån inte skall bli överflödig, måste det råda balans mellan mål, medel och metod på den operativa nivån.</p>		
<b>Nyckelord:</b>		
Samordning, mål, medel, metod, tid, plats, operativ, armétaktisk, flygtaktisk, marintaktisk		

## Innehållsförteckning

<b>1. Inledning</b> .....	<b>4</b>
<b>1.1 Problemformulering</b> .....	<b>4</b>
<b>1.2 Syfte och frågeställningar</b> .....	<b>5</b>
<b>1.3 Avgränsningar</b> .....	<b>6</b>
<b>1.4 Definition av begrepp</b> .....	<b>6</b>
1.4.1 Samordning.....	6
1.4.2 Synchronizing (Synkronisering).....	6
1.4.3 Command and Control (C2).....	7
<b>1.5 Forskningsfältet</b> .....	<b>7</b>
<b>1.6 Disposition</b> .....	<b>7</b>
<b>2. Teori</b> .....	<b>8</b>
<b>2.1 Operativ samordning - framtagande av indikatorer</b> .....	<b>8</b>
<b>2.2 Sammanfattning</b> .....	<b>12</b>
<b>2.3 Operationalisering av indikatorer</b> .....	<b>13</b>
2.3.1 Mål.....	13
2.3.2 Medel.....	13
2.3.3 Metod.....	14
2.3.4 Tid.....	14
2.3.5 Rum.....	15
<b>3. Metod</b> .....	<b>15</b>
<b>3.1 Undersökningens utformning</b> .....	<b>15</b>
<b>3.2 Material och källkritik</b> .....	<b>16</b>
3.2.1 Empiri.....	16
3.2.2 Teori.....	17
<b>4. Kontextuella likheter och skillnader</b> .....	<b>20</b>
<b>4.1 Mål</b> .....	<b>20</b>
4.1.1 Operativt dokument.....	20
4.1.2 Armétaktiskt dokument.....	20
4.1.3 Flygtaktiskt dokument.....	21
4.1.4 Marintaktiskt dokument.....	21
4.1.5 Sammanfattning.....	22
<b>4.2 Medel</b> .....	<b>23</b>
4.2.1 Operativt dokument.....	23
4.2.2 Armétaktiskt dokument.....	23
4.2.3 Flygtaktiskt dokument.....	23
4.2.4 Marintaktiskt dokument.....	23
4.2.5 Sammanfattning.....	24
<b>4.3 Metod</b> .....	<b>24</b>
4.3.1 Operativt dokument.....	24
4.3.2 Armétaktiskt dokument.....	24
4.3.3 Flygtaktiskt dokument.....	25
4.3.4 Marintaktiskt dokument.....	25
4.3.5 Sammanfattning.....	26
<b>4.4 Tid</b> .....	<b>27</b>
4.4.1 Operativt dokument.....	27
4.4.2 Armétaktiskt dokument.....	27
4.4.3 Flygtaktiskt dokument.....	28
4.4.4 Marintaktiskt dokument.....	28
4.4.5 Sammanfattning.....	28
<b>4.5 Rum</b> .....	<b>29</b>

4.5.1	Operativt dokument.....	29
4.5.2	Armétaktiskt dokument.....	29
4.5.3	Flygtaktiskt dokument.....	29
4.5.4	Marintaktiskt dokument.....	30
4.5.5	Sammanfattning.....	30
<b>5.</b>	<b>Konceptuella likheter och skillnader.....</b>	<b>31</b>
<b>5.1</b>	<b>Mål.....</b>	<b>31</b>
5.1.1	Armétaktisk teori.....	31
5.1.2	Flygtaktisk teori.....	32
5.1.3	Marintaktisk teori.....	33
5.1.4	Sammanfattning.....	33
<b>5.2</b>	<b>Medel.....</b>	<b>34</b>
5.2.1	Armétaktisk teori.....	34
5.2.2	Flygtaktisk teori.....	34
5.2.3	Marintaktisk teori.....	34
5.2.4	Sammanfattning.....	34
<b>5.3</b>	<b>Metod.....</b>	<b>35</b>
5.3.1	Armétaktisk teori.....	35
5.3.2	Flygtaktisk teori.....	35
5.3.3	Marintaktisk teori.....	36
5.3.4	Sammanfattning.....	37
<b>5.4</b>	<b>Tid.....</b>	<b>37</b>
5.4.1	Armétaktisk teori.....	37
5.4.2	Flygtaktisk teori.....	37
5.4.3	Marintaktisk teori.....	38
5.4.4	Sammanfattning.....	38
<b>5.5</b>	<b>Rum.....</b>	<b>38</b>
5.5.1	Armétaktisk teori.....	38
5.5.2	Flygtaktisk teori.....	39
5.5.3	Marintaktisk teori.....	39
5.5.4	Sammanfattning.....	39
<b>6.</b>	<b>Diskussion, slutsatser och fortsatt forskning.....</b>	<b>39</b>
<b>6.1</b>	<b>Diskussion.....</b>	<b>39</b>
6.1.1	Mål.....	40
6.1.2	Medel.....	41
6.1.3	Metod.....	42
6.1.4	Tid.....	44
6.1.5	Rum.....	44
<b>6.2</b>	<b>Slutsatser.....</b>	<b>45</b>
<b>6.3</b>	<b>Fortsatt forskning.....</b>	<b>47</b>
<b>7.</b>	<b>Utblick.....</b>	<b>48</b>
<b>8.</b>	<b>Litteratur- och referensförteckning.....</b>	<b>50</b>

## 1. Inledning

### 1.1 Problemformulering

Krig innebär oordning, oordning på slagfältet, i förband och i ledningen, förorsakade av krigets natur (Clausewitz 1991, 79-81). "Problemet att leda och kontrollera väpnade styrkor... är lika gammalt som kriget självt" (Creveld 2006, 5). För att med stora arméer skapa ordning i kaoset och kunna hantera friktioner, måste någon form av kontroll uppnås. För att på bästa sätt vinna slaget och kriget måste förbanden användas på det bästa och mest effektiva sättet. För att kunna använda sina förband behöver dessa ledas och kontrolleras. Svårigheten att leda växer med storleken på förbanden och typ av förband. Specialiserade förband som utför olika typer av uppdrag blir än svårare att samordna, och den totala samordningen försvåras med den (Creveld 2006, 8).

Carl von Clausewitz skriver i boken *Om kriget*, om samordning. "Planlägga och leda dessa stridsmoment i sig och att samordna dem sinsemellan för att tillgodose krigets mål. Det ena kallas taktik och det andra strategi" (Clausewitz 1991, 53). "I den högre krigskonsten är det inte medlen utan resultatet, som är det väsentliga" (Clausewitz 1991, 88). Denna samordning härrör till sambandet mellan strategin och taktiken, och att det är effekten av vad medlen åstadkommer som är centralt. Sambandet mellan medel och effekt är tydligt, och effekterna, vilka syftar till att uppnå målen i kriget, är beroende av att målen är realistiskt satta utifrån den mängd stridskrafter en part förfogar över. Clausewitz menar också att nyckeln till framgång i strid är att skapa överlägsenhet genom kraftsamling mot den avgörande punkten. För att kunna vara överlägsen hålls stridskrafterna samman så att de slåss gemensamt och samordnat. Samordnat i syfte att uppnå multipla effekter med de tre olika truppslagen då en gemensam strid dem emellan gör att de kompletterar varandra, skapar skydd åt varandra och utsätter fienden för ett större hot (Clausewitz 1991, 45-47, 164-165, 261, 263-264).

Sjö- och luftkrigets utveckling under andra världskriget ökade kraven på ledning för att samordna de olika stridskrafterna. Detta behov har ökat med teknikutvecklingen och det hanteras genom olika grader av centraliserad och decentraliserad ledning (Creveld 2006, 77-81, 110-115). Behovet av ledning och därmed samordning beror till stor del på

förbandens antal, dess rörlighet och vapensystemens räckvidd. Ett stort antal förband med "låg rörlighet" och kort räckvidd på vapensystemen (markförband) möjliggör en mer decentraliserad ledning än förband med det omvända (flygförband) (Smedberg 2001, 285). I moderna krig har ingen stridskraft vunnit kriget utan samordning mellan andra stridskrafter. Trots den tekniska utvecklingen når ingen stridskraft sin fulla potential utan samordning med andra (Vego 2007, V-99), och syftet att genomföra denna samordning mellan stridskrafterna är att de kompletterar varandra. Detta ökar förutsättningarna för att utsätta fienden för multipla hot och att de därmed står inför ett operativt dilemma (Widén & Ångström 2004, 147).

Ovanstående beskrivning utgör vad vi idag benämner som operationskonst.

"Operationskonst är samordning i tid och rum av tillgängliga militära maktmedel i syfte att uppnå politiska och militärstrategiska målsättningar. I praktiken innebär det att välja det militära handlingsalternativ som mest effektivt uppnår det politiska slutmålet." "Eftersom det oftast är ont om resurser är en viktig del av operationskonsten att eftersträva synergieffekter genom det sätt som styrkor disponeras över tid och rum" (Försvarsmakten 2014, 11).

För att kunna samordna stridskrafterna måste alla verka för att uppnå samma mål, och därmed måste alla ha samma syn på vad och hur resurserna skall samordnas i en operation. Problem uppstår när det av olika orsaker föreligger skillnad i synen på samordning (Widén & Ångström 2004, 147-148). Under genomförande av delkurs HSU 6; Operativ planering, blev dessa skillnader och problemområden mycket tydliga och påverkade genomförandet av krigsspel.<sup>1</sup>

## 1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att undersöka hur skillnad i synen på samordning påverkar möjligheterna till samordning. Detta undersöks genom att ställa frågan:

- Vilka problem kan uppstå med avseende på begreppet samordning?

---

<sup>1</sup> Författarens och många andras uppfattning efter genomförande av delkurs HSU 6 hösten 2015.

För att besvara frågan tar uppsatsen hjälp av två forskningsfrågor:

- Vilka kontextuella likheter och skillnader finns det med avseende på begreppet samordning?
- Vilka konceptuella likheter och skillnader finns det med avseende på begreppet samordning?

### 1.3 Avgränsningar

Uppsatsen avgränsas till att omfatta svensk nationell kontext med ett väpnat angrepp på Sverige. Uppsatsen omfattar den operativa nivån samt armé- flyg- och marinstridskrafterna. Strategisk nivå, specialförbanden, operativ logistik eller andra operativa funktioner kommer därmed inte att beröras.

### 1.4 Definition av begrepp

Den huvudsakliga litteraturen är på engelska vilket gör att det är viktigt att, utöver definition av begrepp, ytterligare beskriva dess definition på svenska.

#### 1.4.1 Samordning

Samordning är en del av begreppet ledning, vilket är funktionen som inriktar och samordnar verksamheten (Försvarmakten 2011, 119). Samordning kan ske inom ramen för två olika principer, dels samordning genom befäl, dels genom samverkan. "Samordning genom befäl innebär att överordnad ger till exempel order och direktiv till underställda chefer och förband. Samordning med sidoordnade chefer, stridande parter [...] sker genom samverkan" (Försvarmakten 2011, 152).

#### 1.4.2 Synchronizing (Synkronisering)

Synchronizing eller synkronisering är det engelska uttrycket som används i litteraturen. Varken Militärstrategisk doktrin, Operativ doktrin eller Svensk Planerings- och Ledningsmetod, SPL, definierar begreppet synkronisering som begrepp. Därför är det viktigt att redan nu definiera ordet så att det förstås på rätt sätt i uppsatsen.

I boken "Gemensam Strid" definieras begreppet; "Det svenska militära begreppet för det amerikanska synkronisering är samordning genom befäl [...]" (Försvvarshögskolan 2001, 79). Syftet med synkronisering/samordning genom befäl är att uppnå synergieffekter vilket görs genom samverkan genom befäl och/eller ökat tempo (Försvvarshögskolan 2004, 79). Således skall begreppet synkronisering jämföras med begreppet samordning genom befäl.

### 1.4.3 Command and Control (C<sup>2</sup>)

Command and Control förekommer som ett begrepp i den engelska litteraturen och behöver en kort förklaring för att skapa förståelse för begreppet för den som läser litteraturen. Begreppet motsvaras på svenska av planering, genomförande och uppföljning, vilka är olika funktioner inom ledningsprocessen. Ledningsprocessen, ledning, syftar till att styra den militära verksamheten mot uppställda mål (Smedberg 2001, 15-16). Enligt Militärstrategisk doktrin syftar också ledning till att inrikta och samordna verksamheten (Försvarsmakten 2011, 119).

Command and Control är detsamma som ledning, vilket innefattar inriktning och samordning av militär verksamhet mot uppställda mål.

### 1.5 Forskningsfältet

Martin van Creveld i *Ledning i Krig* och Marco Smedberg i *Militär ledning* har i sina böcker ur ett historiskt perspektiv belyst ledning i militär kontext och hur den har utvecklats genom tiderna. Under slutet av 1990-talet och början på 2000-talet undersöktes operationskonst och operativ nivå på Försvarshögskolan. Två böcker, framtagna ur samma projektarbete på Försvarshögskolan, sätter operationskonst och ledningsnivån i en operativ kontext. Resultatet visade att samordning och tid i förhållande till varandra utgör viktiga komponenter, men att vidare forskning krävs för att säkerställa relevanta resultat (Friman 2002, Friman & René 2000). En rapport om gemensam strid tar definitionen av synkronisering ett steg framåt, samt att det sätts i en militärteoretisk kontext. Rapporten har som fokus, ledning i ett nätverksbaserat försvar (Försvarshögskolan 2004). Flertalet författare har studerat det övergripande begreppet ledning och ledningsmetoder. Det är konstaterat att samordning är en nyckelfaktor i krig, men det finns inte beskrivet om skillnader i synen på samordning påverkar den operativa samordningen och då ur ett svensk perspektiv.

### 1.6 Disposition

Kapitel ett lägger grunden för uppsatsen genom att beskrivit problem, syfte, frågeställning och avgränsningar. Kapitel två fortsätter med att beskriva den teoretiska grund som har valts och operationaliserar identifierade indikatorer. Kapitel tre lägger grunden för metoden vilket gör att uppsatsen får en tydlig struktur. Kapitel fyra och fem besvarar de två forskningsfrågorna för att i kapitel sex genomföra diskussion, dra slutsatser samt att förslag till fortsatt forskning läggs fram. Det avslutande sjunde kapitlet tar med läsaren på en reflektion över författarens egna tankar om ämnet i stort.

## 2. Teori

I detta kapitel beskrivs operativ samordning för att samtidigt ta fram indikatorer för begreppet samordning. Dessa indikatorer operationaliseras sedan för att kunna användas till analysen.

### 2.1 Operativ samordning – framtagande av indikatorer

Operationskonst syftar till att binda samman taktiska insatser mot ett högre mål. Detta sker genom samordning. Den operativa samordningen består av två delar, dels sekvensering och dels synkronisering av det militära maktmedlet inom ett operationsområde. Sekvensering innebär att bestämma ordningsföljden på något, här de operativa målen (ends) i förhållande till tillgängliga maktmedel (means) på ett möjligt sätt (ways). "Ends" skall i dessa sammanhang förstås som "objectives", mål, eller också "purpose", syfte. Med "means" avses medel (fysiskt eller icke-fysiskt) och med "ways" metoder. Vidare i uppsatsen kommer begreppen mål, medel och metod att användas för begreppen ends (objecitves/syfte), ways och means (Vego 2007, I-44, II-3).

Sekvensering och synkronisering sker mot tid, plats och mål (syfte). Den viktigaste delen i krigföring på operativ nivå är de militärstrategiska målen. När väl dessa är bestämda skall mål, medel och metoder för deltagande styrkor balanseras mot de operativa målen vilka i sin tur skall harmoniserar med de strategiska (Vego 2007, I-11, 29, II-20). För att göra detta måste hänsyn tas till balansen mellan tid, plats och styrkor gentemot respektive mål. Dessa tre faktorer måste överens stämma för att ha rätt sorts styrka i rätt mängd vid rätt tid, på rätt plats. Ju högre intensitet konflikten har desto oftare måste balansen mellan tid, plats och styrkor korrigeras för att kunna uppnå målsättningarna. Generellt sett gäller att den som kan agera och reagera snabbare än fienden har ett övertag, och den underlägsne kan kompensera sitt numerära underläge genom att agera snabbare. För att kunna balansera dessa faktorer måste alla tre vara väl kända och vad de innebär för egen del i förhållande till fienden (Vego 2007, III-3-4, 29, 46, 60). Förändringar i de operativa målsättningarna skall undvikas då det stör balansen mellan mål, medel och metoder samt tid, plats och styrkor. Målsättningarna påverkar även starkt hur vissa enskilda element, såsom kraftsamling, tyngdpunkt, manöver, eld, kulmination, sekvensering, synkronisering, reserver, används samt det inbördes förhållandet mellan dessa element (Vego II-20, IX-78).

Operativ samordning utgår ifrån den operativa idén. Den operativa idén skall beskriva hur chefen avser att sekvensera och synkronisera tillgängliga resurser i tid och rum i syfte att nå ett avgörande på kortast möjliga tid med så få egna förluster som möjligt (Vego 2007, IX-128). Sekvensering innebär att arrangera de taktiska målen för att uppnå de operativa målen. Detta kan ske efter varandra eller samtidigt, helt beroende på tillgängliga medel och möjliga metoder. Sekvenseringen skapar ett ramverk inom vilken synkroniseringen av stridskrafterna senare kan ske. Sekvenseringen hanterar förhållandet mellan mål, medel och metoder samt att det sker i rätt tid. Medel måste alltid matchas mot målen. Utan tillräckliga medel finns inget att samordna och målen kan inte uppnås. Likaså måste valda metoder harmonisera med tillgängliga medel för att kunna uppnå målen. Till exempel har en underlägsen svårt att ha en alltför offensiv inriktning då risken för kulmination är för stor. Ett annat exempel är att det kan finnas vissa politiska begränsningar för hur något får göras, och därför måste metoden harmonisera med de medel som är tillgängliga (Vego 2007, I-44).

Operativ sekvensering kan ske utifrån fyra principer: mål, uppgifter och tid eller kombination av dessa. Mål-orienterad sekvensering syftar till att samordna egna styrkor i tid och rum, vilket omvandlar operativ eller taktisk framgång till strategiska respektive operativa fördelar. Det innebär att sekvensering sker till alla målsättningar samtidigt. Till lands kan de underliggande målsättningarna ta sig formen av ett geografiskt område, stor stad eller en av chefen etablerad linje. Till sjöss och i luften är de underliggande målsättningarna ofta av karaktären fiendens styrkor eller därtill relaterat. Förhållandet mellan målsättningen och möjligheterna skapar ett händelsestyrt förlopp. Det är dock mycket komplext och svårt att finna en balans mellan tid, plats, styrkor och de operativa målsättningarna. Det är också en styrkekonsumerande metod, framförallt om operationen innehåller många målsättningar vilket i så fall drar ner tempot i operationen. Uppgifts-orienterad sekvensering är mer flexibel än mål-orienterad, då uppgifterna och fokus kan förändras medan målsättningarna kvarstår. Denna fokuserar på en specifik uppgift, inklusive dess implicita uppgifter, i taget. Även här innebär för många uppgifter ett lägre operativt tempo. Tids-orienterad sekvensering innebär att allt genomförs utefter en tidslinje, vilken beskriver när insatser skall påbörjas och avslutas. Logistiker föredrar en tids-orienterad sekvensering då det

underlättar deras verksamhet. Den kombinerade metoden innebär en kombination av ovanstående metoder. Till exempel kan uppgiften luftherravälde utföras parallellt med att upprätthålla sjöherravälde, för att i ett senare skede gemensamt sekvenseras gentemot mot de operativa målsättningarna.

Sekvensering fokuserar på målsättningarna och därmed balansen mellan mål, medel och metoder, i syfte att skapa förutsättningar att planen innehåller stort mått av flexibilitet och enkelhet. För att kunna sekvensera resurserna är den operativa staben direkt beroende av främst den operativa miljön och det operativa tempot. Miljön inklusive friktioner innebär möjlighet och begränsningar till att utföra ställda uppgifter. Det operativa tempo som kan ansättas är starkt beroende av de egna styrkornas förmåga till rörlighet, logistik, skapa överraskning samt att hantera friktioner. Det operativa tempot skall alltid ses i förhållande till fienden. Därmed kan ett relativt lågt tempo även innebära att ett högt tempo hålls gentemot fienden. För att kunna bibehålla balansen mellan mål, medel och metod kan operationen variera mellan att vara offensiv eller defensiv. På detta sätt kan chefen hushålla med sina resurser och undvika kulmination av de egna förbanden (Vego 2007, I-44, II-7, IX-135–141).

Syftet med den operativa synkroniseringen är att, genom synkronisering av de egna insatserna och åtgärderna i tid och rum, skapa ett operativt dilemma för fienden (Vego 2007, IX-145–146). Genom att kraftsamlat angripa fiendens tyngdpunkt alternativt kritiska sårbarheter och därmed utsätta fienden för multipla hot i form av olika förband och förmågor, vilka understödjer varandras styrkor och skyddar svagheter, samt angrepp från olika riktningar, försätts fienden i en situation i vilken denne alltid är utsatt för ett hot, oavsett vilka åtgärder som tas (Leonhard 1991, 99-111).<sup>2</sup> Huvudfokus för synkroniseringen på den operativa nivån är inte förbanden, förmågorna och funktionerna i sig, utan synkroniseringen av insatserna och åtgärderna, till tid, plats och mål (syfte). Detta för att skapar oreda, förvirring och kaos hos fienden, varvid denne

---

<sup>2</sup> Vego förespråkar att utsätta fienden för ett operativt dilemma men det är något som läsaren förstår genom att studera stora delar av hans verk. Det är svårt att kortfattat återge detta och istället har Leonhard använts för att skapa tydlighet i begreppet. Detta är ett tecken för indirekt metod även fast det inte uttryckligen beskrivs som detta (förf. anm).

ställs inför ett operativt dilemma, i syfte att uppnå de egna operativa och/eller strategiska målen (Vego 2007, IX-145–146).

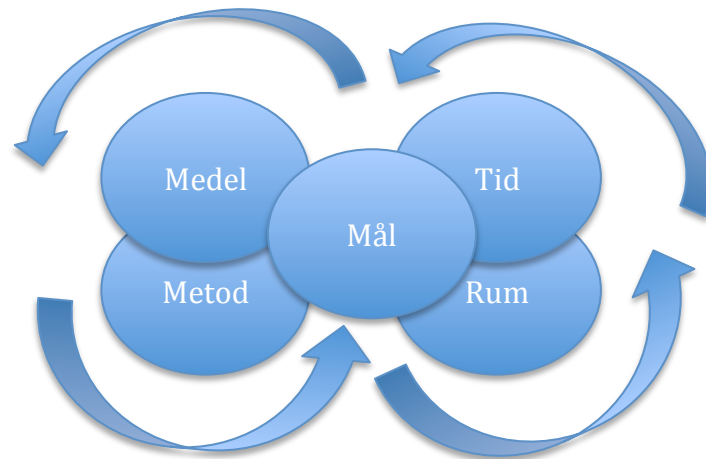
Den operativa nivåns synkronisering innebär att samordna förbanden, förmågorna och funktionerna till en avgörande tid och plats mot ett specifikt mål (syfte).

Framgångsfaktorer för en väl genomförd synkronisering är; realistiska och tydliga målsättningar, ett tydligt beslut i stort, en välbalanserad ledningsstruktur och ledningsfilosofi, allomfattande underrättelser samt ett stabilt logistikkoncept. Särskild vikt läggs även vid de operativa funktionerna; ledningsstruktur och ledningsfilosofi, underrättelser, rörlighet och manöver (inklusive operativ eld), logistik och skydd (Vego 2007, IX-148–152, GL-21).

Realistiska och tydliga målsättningar är vitalt. Om de synkroniserade ansträngningarna inte är fokuserade på målen blir de meningslösa och om målens ambition överskrider tillgängliga medel nås inte harmoni mellan mål och medel. Ett tydligt beslut i stort skapar större flexibilitet i synkroniseringsplanen, vilket är särskilt viktigt ju fler olika parter/aktörer mm som är inblandade samt när marina stridskrafter och flygstridskrafter är involverade, då den operativa situationen förändras snabbt inom dessa arenor. En stor marginal för det oförutsägbara måste finnas i planen. För att lyckas med synkroniseringen är det viktigt att ha en fungerande ledningsfilosofi. Ledningsfilosofin skall möjliggöra balansering av kommandostyrning, vilket krävs för att lyckas med synkroniseringen, men samtidigt också möjliggöra ett högt mått av uppdragsstyrning, vilket krävs för att erhålla hög flexibilitet och möjlighet för underställda att lösa uppkomna problem och friktioner. Ledarskapet måste utgå från en chef på alla nivåer vilket beskrivs som "unity of command". Om flera chefer ska samverka minskar möjligheterna för att få ut maximal effekt av synkroniseringen. Underrättelser behöver vara så kompletta och ge en så bred bild som möjligt, i syfte att ha kunskap om fiendens förmågor och avsikter i både tid och rum. Logistikkonceptet skall skapa möjlighet för de taktiska cheferna att alltid ha rätt resurser på rätt plats i rätt tid (Vego 2007, IX-150–152).

## 2.2 Sammanfattning

Den operativa samordningen sker enligt Vego i två steg. Först handlar det om att skapa balans mellan mål, medel och metoder genom att sekvensera målen så att de sker antingen samtidigt eller efter varandra, helt beroende på tillgängliga medel och möjliga metoder. När detta är gjort skall stridskrafterna synkroniseras i tid och rum mot de ovannämnda målen. Det är inte bara styrkan, stridskrafterna, som synkroniseras utan även operativa funktioner, vilka är avgörande för framgången. En god sekvensering och synkronisering av alla delar bildar tillsammans grunden för en bra plan och borgar för ett framgångsrikt genomförande. Figur 1 visar hur samordning kan beskrivas och hur faktorerna interagerar med varandra.



*Fig.1 Figuren beskriver den operativa samordningen med inledningsvis balansen mellan mål, medel och metod och därefter balansen mellan tid, rum och mål.*

Utifrån denna beskrivning av den operativa samordningen framträder indikatorer för operativ samordning; mål, medel, metod, tid, rum. Dessa begrepp sammanfattas nedan:

Mål bestäms för respektive nivå och stridskraft. Det finns mål för den strategiska, operativa och taktiska nivån. De taktiska målen skall harmonisera med de operativa och de operativa målen med de strategiska. På detta sätt finns en röd tråd nerifrån och upp. Medlet är själva stridskraften och även styrkan/insatsen. Medel kan vara både av fysiskt och icke-fysiskt karaktär.

Metoden är på vilket sätt (hur) stridskraften uppnår målet. I metod räknas även ledningsmetod in.

Tid och rum är förknippat med huruvida medlet (styrkan) kraftsamlas enskilt eller med andra och om det sker samtidigt eller ej samt om det sker till samma plats eller ej. Dessa begrepp är nära sammanflätade, men kommer att delas upp under analysen. Dock kommer det ibland krävas att de ses som något gemensamt, vilket kommer att framgå i texten.

### 2.3 Operationalisering av indikatorer

För att säkerställa att det empiriska underlaget undersöks på rätt sätt, tas frågor fram för varje indikator, som skall ställas till dokumenten när dessa undersöks. Frågorna säkerställer att det empiriska underlaget studeras på rätt sätt, vilket ger uppsatsen god reliabilitet (Johansson & Tufte 2002, 28).

#### 2.3.1 Mål

En operativ plan skall beskriva hur ett avgörande nås på kortast möjliga tid med så få egna förluster som möjligt. För att göra detta skall operativa målen sträva efter att uppnå de strategiska målen samt att de skall samordna de taktiska, och då är det främst insatserna/åtgärderna som samordnas. Realistiska målsättningar är en förutsättning för att lyckas med operationen. Orealistiska målsättningar och ett överutnyttjande av medlen innebär att även den starkaste kommer att uppnå egen kulmination. Därför skall förändringar i de operativa målsättningarna i det längsta undvikas då det stör balansen mellan mål, medel och metod samt tid, plats och styrkor. De uppsatta målsättningarna påverkar även enskilda element såsom möjlighet att genomföra kraftsamling, påverka fiendens samt skydda egen tyngdpunkt, utförande av manöver och eld samt risken för egen kulminationen.

- Skall målen (taktiska/operativa) samordna insatserna i syfte att uppnå de övergripande målen (operativa/militärstrategiska) så att ett avgörande nås på så kort tid samt med så få förluster som möjligt?
- Har målen inverkan på hur faktorer som kraftsamling, tyngdpunkt, manöver, eld och kulmination hanteras?

#### 2.3.2 Medel

Medel beskrivs som tre delar, dels insatser mot fienden, dels som militärt maktmedel (fysiskt eller icke-fysiskt) och även som operativa funktioner.

- Beskrivs medel som militärt maktmedel (fysiskt eller icke-fysiskt) samt som insatser riktade mot fienden?
- Beskrivs medel som funktioner?

### 2.3.3 Metod

Den operativa nivån skall samordna de taktiska insatserna i tid och rum på ett sådant sätt att fienden ställs inför ett operativt dilemma. Genom att kraftsamlat angripa fiendens tyngdpunkt alternativt kritiska sårbarheter och därmed utsätta fienden för multipla hot i form av olika förband och förmågor, vilka understödjer varandras styrkor och skyddar svagheter, samt angrepp från olika riktningar, försätts fienden i en situation i vilken denne alltid är utsatt för ett hot, oavsett vilka åtgärder som vidtas. För att lyckas med detta måste den operativa chefen balansera kommandostyrning med uppdragstaktik för att uppnå den samordning som erfordras samtidigt som flexibiliteten i planen bibehålls. Den operativa nivån har att välja mellan offensiv eller defensiv metod. Metoden kan variera inom operationen beroende på situationen.

- Beskrivs metod som indirekt metod samt offensiv/defensiv och att det kan variera inom operationen?
- Beskrivs metod som kombinerade vapen i syfte att skapa ett operativt dilemma för fienden, vilket genomförs kraftsamlat mot tyngdpunkt eller kritiska sårbarheter?
- Genomförs ledning med en kombination av kommandostyrning och uppdragstaktik.

### 2.3.4 Tid

Det finns två olika perspektiv på tid. Det första avser sekvensering vilket innebär att arrangera de taktiska målen för att uppnå de operativa målen. Detta kan ske tidsmässigt efter varandra eller samtidigt, helt beroende på tillgängliga medel och möjliga metoder. Detta innebär att tiden är en faktor inom ramen för balansen mellan mål, medel och metod. Det andra är att insatserna skall kraftsamlas i tid och rum mot målen vilket syftar till att utsätta fienden för ett operativt dilemma, vilket leder till att denne kan besegras.

- Beskrivs tid som en faktor vid balansering av balansering av mål, medel och metod?
- Beskrivs tid som insatser kraftsamlade i tid (och rum) mot målet?

### 2.3.5 Rum

Rummet beskrivs som att insatserna skall kraftsamlas i tid och rum mot målen. Detta för att utsätta fienden för ett operativt dilemma, vilket leder till att denne kan besestras.

- Beskrivs rum som insatser kraftsamlade i (tid och) rum mot målet?

Nu finns det ett teoretiskt ramverk vilket kan användas i analysen. I det kommande kapitlet beskrivs och motiveras vald metoden för uppsatsen.

## 3. Metod

Metodkapitlet inleds med att beskriva undersökningens utformning inklusive motivering till vald metod. Därefter genomförs ett resonemang kring vald empiri och teori, material och källkritik i syfte att motivera valen och på det sättet öka uppsatsens validitet och reproducerbarhet (Johansson & Tufté 2002, 240).

### 3.1 Undersökningens utformning

Uppsatsen är upplagd som en empirisk studie och innehåller två olika delar, där den första är deskriptiv (teori) och den andra komparativ (analys). I den första delen genomförs uppsatsen deduktivt med utgångspunkt i en teori. Uppsatsen genomförs som textanalys, och då det är oklart om vad som söks antar analysen en kvalitativ form i vilken författaren söker brett efter indikatorer i en teori som avhandlar operativ samordning. Detta tillvägagångssätt säkerställer uppsatsens intersubjektivitet (Johannesson & Tufté, 27-28). I teorikapitlet operationaliseras även teorin vilket har beskrivits tidigare. Denna första del skapar den referenspunkt utifrån vilken uppsatsen tar sitt avstamp.

Det fortsatta arbetet omfattar två stycken analyser, dels en kontextuell analys vilken analyserar empirin och beskriver likheter och skillnader, dels en konceptuell analys som analyserar teorier på stridskraftsnivå och beskriver likheter och skillnader. Den kontextuella analysen tar sin utgångspunkt i de operationaliserade indikatorerna för samordning. Resultatet skildrar vilka dokument som är lika, vart ligger skillnaderna och vilket/vilka dokument som avviker helt (första forskningsfrågan). Den konceptuella analysen genomförs analogt med den kontextuella, vilket innebär att teorier analyseras gentemot de operationaliserade indikatorerna och resultatet skildrar vilka teorier som

är lika, vart skillnaderna ligger och vilken/vilka teorier som avviker helt (andra forskningsfrågan).

Resultatet från ovanstående analys problematiseras i den avslutande diskussionen, varvid syfte och frågeställning besvaras.

Metoden ger en likriktad och homogen analys med fokus på de centrala delarna i operativ samordning, vilket är framtaget genom en hermeneutisk och holistisk beskrivning av den operativa teorin.

## 3.2 Material och källkritik

### 3.2.1 Empiri

Uppsatsen utgår ifrån att analysera begreppet samordning, vilket konstitueras av faktorerna mål, medel, metod, tid och plats, samt att den är avgränsad till svensk nationell kontext. Därför faller det naturliga empiriska valet på svenska doktriner och reglementen vilka är: *Operativ doktrin*, *Arméreglemente Taktik*, *Doktrin för luftoperationer* samt *Taktikreglemente för marinstridskrafterna*. Doktriner på stridskraftsnivå är upphävda och ersatta av *Operativ doktrin*, samtidigt som del av empirin återfinns i nyutvecklade taktikreglementen och del i *Operativ doktrin*. Flygvapnet har inte utvecklat något färdigt taktikreglemente varför den upphävda *Doktrin för luftoperationer* används i samma syfte som taktikreglementena. Problemet med *Doktrin för Luftoperationer* från 2005 är att den återger operativa delar vilka nu återfinns i den *Operativa doktrinen* från 2014. För att skala ner den till så nära den flygtaktiska nivån som möjligt, avgränsas de operativa delarna i kapitlet "Operativa koncept" bort från det empiriska underlaget. I uppsatsen benämns doktrin och reglemente som "dokument" i syfte att texten skall vara likformig och mer lättläst.

Ur ett källkritiskt perspektiv finns inte så mycket att diskutera mer än det som har gjorts för dokumenten. Dokumenten är de officiella dokument som används i Sverige varför det inte föreligger något källkritiskt problem (Thurén 2013, 108).

Uppsatsen hade tjänat på att innehålla intervjuer med officerare som tjänstgör på operativ nivå i Högkvarteret i syfte att nyansera i begrepp och tillvägagångssätt, som vid

behov tydligare hade kunnat utforskas, vilket hade ökat uppsatsens validitet. Risken med intervjuer är dock att författaren tappar fokus och att fel fenomen undersöks (Johansson & Tufte 2002, 73-74). Intervjuer har valts bort för att uppsatsen renodlat skall hålla sig till vad doktriner och reglementen visar.

### 3.2.2 Teori

Valda doktriner och reglementen innehåller i sig varken någon notapparat eller någon annan hänvisning till någon teoretiker. Utifrån det perspektivet finns det ingen klart given teoretiker att välja för varken den operativa nivån eller någon av stridskrafterna. Valda teoretiker är Milan Vego, operativ nivå, William Lind, marktaktisk nivå, John Warden, flygtaktisk nivå och Julian Corbett, marintaktisk nivå.

Vego har varit den teoretiker som in huvudsak har använts för att ta fram indikatorer för samordning varför det finns risk för cirkelargument när han även används som teoretiker vid analysen. Detta tillvägagångssätt motiveras med att Vego blir den referenspunkt som den operativa samordningen utgår ifrån och därmed föreligger inget hinder att använda honom.

Den operativa nivån är en relativt ny företeelse som ledningsnivå, varför det är svårt att hitta en författare likt Corbett, Lind eller Warden. Flera teoretiker, däribland van Creveld har skrivit om den operativa nivån, men då endast hur den har utvecklats genom historien. Robert Leonhard har i boken *The art of maneuver*, endast berört samordningen mellan markstridskrafter och flygstridskrafter. Vego är en teoretiker som på ett överskådligt sätt har samlat och formulerat teorier om den operativa nivån. Han hänvisar till många samtida författare vilket innebär att han själv inte är skaparen till det operativa tänkandet, men sammanställningen håller hög kvalitet.

Vego, Lind och Warden är samtida. Dessa tre är även amerikanska teoretiker vilket gör att britten Corbett avviker på mer än ett sätt. Valet av sjömaktsteoretiker grundar sig på flera orsaker. För det första, både Corbett och den amerikanske teoretikern Alfred Mahan anses vara de dominerande teoretikerna inom västerländsk, modern sjökrigföring, varför den första selekteringen faller på dessa (Till 2013, 54 & Vego 2009, 1). Därefter har Mahan exkluderats på grund av att han är äldre än Corbett, han dog före erfarenheterna från första världskriget kunde analyseras. Han förespråkar även en mer

offensiv inriktning på sjömak, vilket företrädesvis mest kan utnyttjas av den överlägsne. Corbett verkade i slutet av 1800-talet och början av 1900-talet, vilket innebär att det finns ett tämligen stort tidsglapp mellan honom och Vego, Lind och Warden. Detta kan vara ett problem mycket på grund av den teknikutveckling som har skett de senaste 100 åren. Dock visar det sig vid en granskning att nutida sjömaksteoretiker fortfarande refererar till teoretiker som Corbett och Mahan. Boken som specifikt har använts för att beskriva Corbetts teori är *Theorist of Maritime Strategy* av Jerker Widén. Boken fokuserar på att jämföra Corbett med andra teoretiker och att påvisa hans nutida relevans, vilket gör att det inte föreligger något hinder att välja Corbett som teoretiker för marintaktiken.

Svenskt tänkande om luftmak har under slutet av 1900-talet och början av 2000-talet svängt från att vara rent defensiv med fokus på försvaret av det egna landet, till att gå mer mot de anglosaxiska teoretikerna, i syfte att skapa den interoperabilitet som eftersträvades genom de ökade internationella åtagandena. Svensk doktrin för luftoperationer innehåller tydliga exempel med kopplingar till Warden och John Boyd samt parallell krigföring och effekt-/systemtänkande (Anrig 2012, 308-314). Warden har i text formulerat moderna tankar om luftmaksteori och har varit en av de som har lett utvecklingen av luftmaksteorin efter kalla kriget. Robert Papes fokus på det militära nederlaget hellre än systemtänkande, samt kritiken mot hans forskning (Widén & Ångström 2004, 296-271) gör att Warden väljs som teoretiker för flygstridskrafterna.

Ur ett svenskt perspektiv är manöverkrigföringen den princip som enligt armétaktiskt reglemente skall användas i Sverige, varför en teori om manöverkrigföring skall sökas (Försvarsmakten 2013, 35). Under och efter andra världskriget anammade USA ett industrialiserat system på krigföring – ett maskineri som konfronterar fienden med största möjliga eldkraft. Härvid byggdes ett system upp för koordinering och kontroll av stridskrafterna genom centraliserad ledning (Creveld 1982, 167-168). Detta är något som Lind i *Handbok Manöverkrigföring* försöker komma till rätta med, och därmed tydliggör manöverkrigföringen i syfte att få detta implementerat i den amerikanska marinkårens doktrin (Lind 2006, 11-13). Lind har precis som Leonhard beskrivit manöverkrigföringen på ett bra sätt. Å ena sidan är Leonhard mer utförlig i sin beskrivning av teorin, men å andra sidan syftar hela hans bok till att ta fram en doktrin

för amerikanska armén, Air-Land Battle, och då en teori för gemensamma operationer mer än för den taktiska nivån. Linds bok är å sin sida lite smal för att använda som teori men den är tydligt avgränsad till taktisk nivå. Det finns en stor skillnad i abstraktionsnivån mellan de valda teoretikerna. Vego, Warden och Corbett framför mer heltäckande teorier medan Lind mer avhandlar en metod, manöverkrigföring. Det har däremot varit svårt att finna någon teori för markkrigföring utan att falla tillbaka på Clausewitz, vilket inte hade varit önskvärt utifrån tids och teknik perspektiv. Clausewitz är också väldigt generell i sina beskrivningar. Genom att tydliggöra denna medvetenhet kan ändå Linds definition av manöverkrigföring få representera den teori enligt vilken markförband krigar efter. Samtliga teoretiker är därmed att anse som auktoriteter inom sitt område vilket gör dem till goda källor för teorin.

Den bok som har använts för att beskriva Linds teori om manöverkrig är *Handbok Manöverkrigföring*. Boken som har använts är en översättning till svenska vilket har gjort den mer tillgänglig för författaren. Originalen (Lind 1985) finns tillgängligt och har använts som referenslitteratur då något har varit oklart eller otydligt i den översatta boken.

För att beskriva Wardens teori om luftmakt har *The Air Campaign – Planning for Combat* använts. Boken har ett fokus på flygstridskrafterna i den operativa nivån (Warden 1988, 6) men kan ändå användas då del av boken avhandlar "air superiority" vilket i detta sammanhang är en ren flygtaktisk uppgift.

Den bok som har använts för att beskriva Corbetts teori om sjömakts är *Theorist of Maritime Strategy* av Jerker Widén (Widén 2012). Boken har ett fokus på marinstridskrafterna på den operativa nivån (Widén 2012, 95), men kan ändå användas då fokus i boken handlar om sjöherravälde, vilket i detta sammanhang är en ren marin uppgift. Nackdelen med detta val är att det inte är förstahandskällan. Dock, fördelen med boken vilket beskrivits ovan, är att den sätter Corbett i en nutida kontext och att den därför är användbar i uppsatsen.

När nu metoden ligger klar kan vi fortsätta nästa kapitel med att analysera de kontextuella likheterna och skillnaderna.

## 4. Kontextuella likheter och skillnader

I denna analys kommer respektive dokument (doktrin/reglemente) att analyseras utifrån de operationaliserade frågeställningarna på sidorna 13-15, vilket kommer att besvara den första forskningsfrågan.

### 4.1 Mål

#### 4.1.1 Operativt dokument

I det operativa dokumentet beskrivs att de operativa målen syftar till att uppnå de övergripande politiska och strategiska målsättningarna (Försvarsmakten 2014, 11, 15). Målsättningarnas inverkan på hur kraftsamling skall genomföras och hur den operativa funktionen verkan (eld) används. Det beskrivs indirekt att kulmination påverkas av hur styrkorna disponeras över tid och rum (Försvarsmakten 2014, 11, 19, 38, 62).

Det operativa dokumentet beskriver inte hur målet påverkar faktorer som, tyngdpunkt, manöver och uttrycker heller inte att ett avgörande skall nås på så kort tid samt med så få förluster som möjligt.

#### 4.1.2 Armétaktiskt dokument

Det armétaktiska dokumentet uttrycker att tydliga mål skall, leda till framgång och vara direkt relaterade till högre chefs målsättning samt vara något som skall kommuniceras med underställda och hållas fast vid. Det beskriver även att målen påverkar hur faktorer som kraftsamling, tyngdpunkt, manöver, eld och kulmination används (Försvarsmakten 2013, 54-56).

Målet uttrycks som effekter som skall uppnås på fienden, vilket blir ett fiendeorienterat mål. Det uttrycks även som ett terrängorienterat mål vilket innebär att det är terrängavsnittet som är det viktiga och inte fienden. Grunderna för striden är att genom en kombination av principerna kraftsamling, överraskning och handlingsfrihet skapa lokal överlägsenhet vilket leder till målet. Handlingsfrihet skapas bland annat genom avdelande av reserver samt att ett gott stridsvärde bevaras (Försvarsmakten 2013, 38, 43, 49-59).

Det armétaktiska dokumentet uttrycker inte att ett avgörande skall nås på så kort tid samt med så få förluster som möjligt.

#### 4.1.3 Flygtaktiskt dokument

Det flygtaktiska dokumentet uttrycker att den flygtaktiska verksamheten syftar till att samordna resurserna så att eget och överordnat mål uppnås (Försvarsmakten 2005, 73). Det beskriver även att målen påverkar hur faktorer som kraftsamling, tyngdpunkt, manöver, eld och kulmination hanteras (Försvarsmakten 2005, 69-71, 73-81). Däremot beskriver det flygtaktiska dokumentet mål som en konkret uppgift, vilken är den viktigaste uppgiften för flygstridskrafterna. Detta innebär att upprätthålla som lägst fördelaktigt luftläge alternativt att bestrids motståndarens möjlighet till luftherravälde. Kontroll av luftrummet beskrivs som en förutsättning för markoperativ- och sjöoperativkontroll samt att kunna genomföra gemensamma operationer. Offensiva anfallsuppgifter, inom ramen för den gemensamma operationen, till exempel offensiva operationer mot mark- eller sjömål kan endast genomföras då acceptabel luftoperativkontroll föreligger (Försvarsmakten 2005, 22-23, 40).

Det flygtaktiska dokumentet uttrycker inte att ett avgörande skall nås på så kort tid samt med så få förluster som möjligt

#### 4.1.4 Marintaktiskt dokument

Det marintaktiska dokumentet beskriver att verksamheten skall genomföras så att de underliggande målen uppnår de övergripande målsättningarna. All verksamhet skall leda till målen, men resurser får inte förbrukas på ett sätt att målen inte kan uppnås, både på kort och lång sikt. Det beskriver även att målen påverkar hur faktorer som kraftsamling, tyngdpunkt, manöver, eld och kulmination används (Försvarsmakten 2010, 01-21-22, 05-21-22).

Det marintaktiska dokumentet är inte tydligt i vad som är det specifika målet för marinstridskrafterna. Naturligt varierar det utifrån vilket beslut den operativa chefen fattar. Det finns 12 fastställda marinoperativa uppgifter och för att lösa dessa finns 18 taktiska uppgifter. Den första av de taktiska uppgifterna är "Etablera/upprätthålla/bestrida sjökontroll". Här står det att "Förmågan att etablera/upprätthålla/bestrida sjökontroll är en avgörande förutsättning för att kunna genomföra marina operationer" (Försvarsmakten 2010, 03-5, 03-20). Trots otydlighet i

dokumentet förstår vi i denna undersökning att det är den sjöoperativa kontrollen som är det övergripande målet för marinstridskrafterna.

Det marintaktiska dokumentet uttrycker inte att ett avgörande skall nås på så kort tid samt med så få förluster som möjligt.

#### 4.1.5 Sammanfattning

Det råder likheter mellan samtliga dokument och den operativa teorin med avseende på att målen skall samordna insatserna i syfte att uppnå de övergripande målen.

Det råder likhet mellan de tre stridskraftsdokument och den operativa teorin genom att målen påverkar hur faktorer som kraftsamling, tyngdpunkt, manöver, eld och kulmination används.

Samtliga dokument skiljer sig gentemot den operativa teorin när de inte uttrycker att ett avgörande skall nås på så kort tid samt med så få förluster som möjligt. Det operativa dokumentet skiljer gentemot den operativa teorin sig något där den inte fullt ut beskriver alla faktorer som påverkar målen. Det flygtaktiska och marintaktiska dokumentet skiljer gentemot de övriga dokumenten och den operativa teorin med att det beskriver ett konkret mål, vilket utifrån ett luftmaktsperspektiv anses vara en förutsättning för fortsatt krig och utifrån ett sjömaktsperspektiv en förutsättning för den marina krigföringen.

Analysen visar att samtliga dokument har likheter med den operativa teorin samt att de också uppvisar likheter med varandra. Den marginella skillnaden i att avgörande ska nås på så kort tid som möjligt med så få förluster som möjligt kan anses som kosmetiskt eftersom att det kan antas ligga i dess natur att alla vill ha ett så kort förlopp som möjligt, och att alla vill ha så få förluster som möjligt. Därför kommer denna skillnad inte att analyseras ytterligare i uppsatsen. Vidare skiljer sig det flygtaktiska och det marintaktiska dokumentet åt genom att beskriva målet som ett konkret mål vilket anses vara avgörande för flyg- respektive marinkriget. Detta visar att det operativa och det armétaktiska dokumentet är mer lika den operativa teorin än det flygtaktiska och marintaktiska dokumentet, samt att de också är mycket lika varandra. Det flygtaktiska och det marintaktiska dokumentet har tydliga likheter med den operativa teorin men skiljer sig genom att beskriva ett konkret mål.

## 4.2 Medel

### 4.2.1 Operativt dokument

Medel beskrivs som fysiska förband, insatser och operativa funktioner. Som icke-fysiska maktmedel beskrivs funktionerna informationsoperationer och informationstjänst. Inom ramen för operativa funktioner beskrivs verkan som ett medel med vilket insats mot fienden sker (Försvarsmakten 2014, 11-12, 19-23).

### 4.2.2 Armétaktiskt dokument

Markstridskrafterna består av de olika arméförbanden och dessa indelas utifrån principen om kombinerade vapen. Inom ramen för striden samordnas medlen eld och rörelse. Även insats mot fienden och funktioner beskrivs som ett medel. Det icke-fysiska beskrivs som medel inom ramen för informationsoperationer där bland annat psykologiska operationer ingår (Försvarsmakten 2013, 12, 22, 49, 114-115, 134).

### 4.2.3 Flygtaktiskt dokument

Luftstridskrafterna består av ett antal funktioner där flygfunktionen och luftvärnsfunktionen står för verkansdelarna. De väsentliga delarna i flygfunktionen är jaktfunktionen och attackfunktionen. Övriga delar, underrättelse-, bas-, stril-, samband- och väderfunktionen är stödjande delar och har en direkt påverkan på flygfunktionens möjlighet till att agera samt dess uthållighet. (Försvarsmakten 2005, 104-114).

Det flygtaktiska dokumentet beskriver varken icke-fysiska maktmedel eller insatser riktade mot fienden som ett medel.

### 4.2.4 Marintaktiskt dokument

Marinstridskrafterna indelas i stridsfunktioner och stödfunktioner. Stridsfunktionerna består av luftstrid, ytstrid, ubåtsjakt, minkrig, elektronisk och akustisk krigföring, ubåt samt strid med amfibieförband. Elden och rörelsen samordnas då vissa vapensystems räckvidd överstiger dess verkansområde. Stödfunktionerna består av logistik, skydd och CBRN, samband samt underrättelser (Försvarsmakten 2010, 02-3-5, 26, 05-3-4).

Det marintaktiska dokumentet beskriver varken icke-fysiska maktmedel eller insatser riktade mot fienden som ett medel.

#### 4.2.5 Sammanfattning

Det operativa och armétaktiska dokumentet uppvisar likhet med den operativa teorin. För flygtaktiskt och marintaktiskt dokumenten råder det likheter med den operativa teorin genom att de beskriver medel som ett fysiskt medel och insatser riktade mot fienden samt att medel beskrivs som funktioner.

Flygtaktiskt och marintaktiskt dokument skiljer sig gentemot den operativa teorin på punkten att de inte betraktar icke-fysiskt medel som ett medel. Det flygtaktiska skiljer sig gentemot de övriga dokumentet genom att inte definiera eld och rörelse som ett medel.

### 4.3 Metod

#### 4.3.1 Operativt dokument

Metod beskrivs som att strävan skall vara att samordna stridskrafterna till att verka genom kombinerade vapen i syfte att uppnå synergieffekter, och därigenom ställa fienden inför ett dilemma. Den indirekta metoden, genom kraftsamling mot fiendens kritiska sårbarheter, syftar till att skapa en systemkollaps hos fienden. Inom ramen för den indirekta metoden varierar offensiv respektive defensiv inriktning. Grunden för all ledning inom försvarsmakten är uppdragstaktik. (Försvarsmakten 2014, 11-13, 24, 46).

Det operativa dokumentet beskriver inte att ledning genomförs som en kombination av kommandostyrning och uppdragstaktik.

#### 4.3.2 Armétaktiskt dokument

Den övergripande metoden som arméförbanden har att förhålla sig till är manöverkrigföringen, vilket är en utveckling av den indirekta metoden. Genom att kraftsamla mot fiendens svagheter, ta initiativet och hålla ett högt tempo skall målen uppnås. Inom ramen för detta skall kombinerade vapen användas för att försätta fienden i ett dilemma ur vilken denne inte kan ta sig ur utan stora förluster. Offensiv och defensiv inriktning kan användas i olika syften under operationen. Den ledningsmetodik som arméstridskrafterna använder sig av är uppdragstaktik. Men då så krävs, till exempel vid stort behov av samordning, genomförs detaljstyrning (kommandostyrning) av verksamheten (Försvarsmakten 2013, 22-23, 35, 46-47, 102-104).

### 4.3.3 Flygtaktiskt dokument

Fördelen med flygstridskrafterna är att de genom sin flexibilitet och responsförmåga snabbt kan växla mellan offensivt och defensivt inom ramen för en övergripande offensiv alternativt defensiv inriktning på operativ nivå. Det effektivaste sättet att skapa luftöverlägsenhet är offensivt luftförsvar. Defensivt luftförsvar kan användas men är inte lika framgångsrikt. Den defensiva metoden innebär att fienden skall tillfogas så stora förluster som möjligt då denne attackeras. Flygstridskrafterna skall kraftsamlas så att kvalitativ/kvantitativ överlägsenhet nås i varje tillfälle. Det finns en förståelse och acceptans för att inte allt kan skyddas från luftanfall varför det finns ett inbyggt organisatoriskt skydd inom luftstridskrafterna. Det offensiva luftförsvaret kräver stort mått av samordning då större flygförband skall kraftsamlas mot en plats, varvid kommandostyrning blir tydlig. Den defensiva luftförsvarsoperationen innebär samordning mellan framförallt stridsflyg och luftvärn. I denna operation kan en högre grad av uppdragstaktik erhållas. Det flygtaktiska dokumentet beskriver att ledningsmetoden förändras beroende på situationen. Dock krävs generellt sett stort mått av samordning och kommandostyrning av flygstridskrafter på grund av dess höga rörlighet och tillgänglighet. Flygstridskrafterna baseras också på spridda baser vilket innebär att flygförbanden måste samordnas centralt för att kunna kraftsamla i luften. Flygstridskrafterna skall alltid attackera tyngdpunkten alternativt det som bär upp denna (Försvarsmakten 2005, 55-57, 61, 69, 79, 87-88, 92-93).

Det flygtaktiska dokumentet beskriver inte kombinerade vapen som en metod specifikt för flygstridskrafterna.

### 4.3.4 Marintaktiskt dokument

Metoderna utifrån vilka de marina operationerna genomförs grundar sig på är marinkrigföringens grundprinciper. Då gynnsamma tillfällen uppstår skall stridskrafterna ha ett offensivt handlande där resurserna skall kraftsamlas. Operationer kan genomföras både offensivt och defensivt, där offensiven syftar till att nå fiendens förband och defensiven till att skydda de egna. Marinens plattformar är komplexa och innehar flera vapensystem och dessa skall samordnas i den marina operationen till att åstadkomma det bästa möjliga samlade resultatet. Detta innebär att marinstridskrafterna eftersträvar kombinerade vapen där de skall samordnas

tillsammans med dess eldkraft och rörlighet i syfte att verka mot fiendens kritiska sårbarheter. Genomförandet av marina operationer skall präglas av uppdragstaktik (Försvarsmakten 2010, 01-21-23, 02-1, 05-05-23, 4A-8).

Det marintaktiska dokumentet beskriver inte att ledning genomförs som en kombination av kommandostyrning och uppdragstaktik.

#### 4.3.5 Sammanfattning

Det råder likheter mellan det armétaktiska dokumentet och den operativa teorin. Det operativa och marintaktiska dokumentet uppvisar likheter med den operativa teorin med avseende på att indirekt metod, offensiv/defensiv variation och kraftsamling av kombinerade vapen mot tyngdpunkt alternativt kritiska sårbarheter. Det flygtaktiska dokumentets likheter består av att den förespråkar indirekt metod, offensiv/defensiv variation, kraftsamling mot tyngdpunkt alternativt kritiska sårbarheter samt att ledningsmetodiken varierar.

Det råder en skillnad mellan det operativa och marintaktiska dokumentet gentemot den operativa teorin där det inte är beskrivet att behovet av kommandostyrning och uppdragstaktik skall variera utefter situationen. Det flygtaktiska dokumentet skiljer sig gentemot den operativa teorin i och med att den inte nämner något om kombinerade vapen inom den egna stridskraften.

Det armétaktiska dokumentet är identiskt med den operativa teorin. Det operativa och marintaktiska dokumentet är mycket lika den operativa teorin och samtidigt också varandra. Enda identifierade skillnaden ligger i synen på ledningsmetodik. Det flygtaktiska dokumentet skiljer sig på ett annat sätt gentemot den operativa teorin och de övriga stridskraftsdokumenterna med att inte beskriva kombinerade vapen i syfte att skapa ett operativt dilemma för fienden. Flygstridskrafterna har fördelen gentemot armé- och marinstridskrafterna att de kan växla mellan offensiven och defensiven på ett sätt som förband på marken och till sjöss inte kan, vilket indirekt skapar en skillnad mellan dokumenten.

## 4.4 Tid

### 4.4.1 Operativt dokument

Den övergripande synen på tid beskrivs i det operativa dokumentet i definition av operationskonst: "Operationskonst är samordning i tid och rum av tillgängliga maktmedel [...]" (Försvarsmakten 2014, 11) för att synergieffekt skall nås. "Med koordinering i rummet och synkronisering i tiden av olika krigsförband [...]" (Försvarsmakten 2014, 11-12). Chefen skall avgöra var och när medel skall sättas in. Detta beskriver balansering av mål, medel och metod. Tiden är det som bestämmer när något skall göras. Detta något kan vara insatser av förband, där det för svensk del med begränsade militära resurser innebär att välja tiden och platsen själv för avgörandet. Den operativa nivån planerar för synkroniserade kraftsamlade med sjömålsrobotar från korvetter och stridsflyg i tid och rum mot motståndaren. (Försvarsmakten 2014, 11, 24, 38, 62).

### 4.4.2 Armétaktiskt dokument

För att uppnå målet skall lokal överlägsenhet nås, vilket görs genom medvetna val mellan olika medel och metoder i rätt tid utifrån den givna situationen. Tiden, terrängen och förbanden påverkas ständigt i krig och måste värderas gemensamt i förhållande till fienden. Även förhållandet dem emellan påverkar taktiken. Framgångsfaktor i strid är att verka mot fienden från en för oss gynnsam plats, i rätt tid med rätt förband och att de därmed kraftsamlas till tid och rum, i en terräng där fienden har svårt att utnyttja sina fördelar (Försvarsmakten 2013, 53-55).

Kraftsamling kan bara ske till en plats vid varje tidpunkt, övriga förband och funktioner understödjer kraftsamlingen. Tidsfaktorns påverkan på uppdragsstyrning hanteras genom samordning (Försvarsmakten 2013, 58, 104). Tiden har även enskild påverkan på samordningen. Fienden skall förskjutas tidsmässigt så att de egna vapensystemen kan användas i rätt tid. Den indirekta elden används för att styra fienden och därmed blir denne mer påverkbar för den direkta elden (Försvarsmakten 2013, 39, 49). För att uppnå kraftsamling skall eld och rörelse samordnas i tid och rum. Tidsfaktorn skall användas för att komma innanför fiendens beslutcykel (Försvarsmakten 2013, 40, 50-51).

#### 4.4.3 Flygtaktiskt dokument

Luftarenans egenskaper; transparens, hinderfrihet och lågt motstånd i kombination med flygstridskrafternas flexibilitet, ger möjlighet att minska tidsförhållandena och kraftsamla mot mål långt bort på kort tid (Försvarmakten 2005, 26, 30). Kraftsamling sker genom att effekterna fokuseras till rätt syfte/uppgift vid rätt tid, och att de strävar mot att uppnå de operativa målen (Försvarmakten 2005, 87-88). Kraftsamling sker genom samordning av verkan och rörlighet, där verkan skall kraftsamlas i tid och rum, då avgörande skall ske och rörlighet samordnas för att projicera hot över stora ytor (Försvarmakten 2005, 78).

Det flygtaktiska dokumentet beskriver inte tid som en faktor vid balansering av mål, medel och metod.

#### 4.4.4 Marintaktiskt dokument

Det offensiva uppträdandet bygger på att ha förmågan att välja rätt tid och rum för kraftsamling (Försvarmakten 2010, 01-22). Kraftsamling sker genom samordning av avancerade vapensystem mot rätt mål i rätt tid. Samordnad vapeninsats innebär att vapeninsatser från flera skjutande enheter samordnas mot en motståndare i viss tid eller till ett specifikt område. Enligt principen om en chef, samordnar denne vapeninsatsen i tid och rum trots att denne inte har befälsrätt över själva fartyget (Försvarmakten 2010, 02-26, 05-7). Därför samordnar olika chefer nyttjanderätten till systemen i tid (Försvarmakten 2010 01-22). Medel och metod utvärderas över tiden i syfte att identifiera vilka som har nått bäst framgång. Dessa tas sedan med i planeringen för att kunna använda dem vid rätt tillfälle under nästa uppdrag (Försvarmakten 2010, 02-9).

#### 4.4.5 Sammanfattning

Det operativa, armétaktiska och marintaktiska dokumentet uppvisar likheter med den operativa teorin genom att beskriva tid som insatser kraftsamlade i tid (och rum) mot målet samt som en faktor vid balansering av mål, medel och metod. Det flygtaktiska dokumentet uppvisar likheter med den operativa teorin genom att beskriva tid som insatser kraftsamlade i tid (och rum) mot målet.

Med avseende på tid finns det endast en skillnad och det är det flygtaktiska dokumentet som skiljer sig från både operativ teori och övriga dokument genom att tid inte är en faktor vid balansering av mål, medel och metod.

## 4.5 Rum

### 4.5.1 Operativt dokument

Platsen, eller rummet/området som det också kan benämnas, har en given plats i operationskonsten, vilket har beskrivits ovan, där operationskonst är samordning i tid och rum och koordinering skall ske i rummet (Försvarmakten 2014, 11-12). "Med koordinering i rummet och synkronisering i tiden av olika krigsförband [...]" (Försvarmakten 2014, 11-12). Den operativa nivån planerar för synkroniserade och kraftsamlade anfall med sjömålsrobotar från korvetter och stridsflyg i tid och rum mot motståndaren. (Försvarmakten 2014, 38). Dokumentet beskriver vikten av att välja tid och rum för det egna agerandet; "För svensk del, som ett land med begränsade resurser, är vikten av att välja tid och plats för eget agerande avgörande" (Försvarmakten 2014, 24).

### 4.5.2 Armétaktiskt dokument

Tiden, terrängen och förbanden påverkas ständigt i krig och måste värderas gemensamt i förhållande till fienden. Även förhållandet dem emellan påverkar taktiken. En framgångsfaktor i strid är att verka mot fienden från en för oss gynnsam plats, i rätt tid med rätt förband, och att de därmed kraftsamlas till tid och rum. Rummet skall användas på ett sådant sätt att rumslig förskjutning av fienden sker så att denne styrs till fel plats eller i fel riktning i förhållande till egna förband (Försvarmakten 2013, 38). Samordning av elden och rörelsen sker så att de kraftsamlas i rummet för att uppnå maximal effekt. Genom detta nås lokal överlägsenhet till vald plats. (Försvarmakten 2013, 38, 50-55).

### 4.5.3 Flygtaktiskt dokument

Kontroll av luftrummet sker till ett visst område. Graden av kontroll av luftrummet kan variera över olika geografiska områden inom operationsområdet. Luftarenans egenskaper som transparens och hinderfrihet gör rummet i luften mycket stort (Försvarmakten 2005, 23, 26). Luftstridskrafternas höga rörlighet och flexibilitet medger snabba förflyttningar över stora områden, vilket möjliggör kraftsamling av fler

förband från flera baser (Försvarmakten 2005, 29-31). Samtidigt som flygstridskrafternas spridda basering skapar ett indirekt skydd ökar behovet av samordning för att kraftsamling skall kunna ske mot ett område i luften.

Kraftsamling sker genom att effekterna fokuseras till rätt syfte/uppgift vid rätt tid och att de strävar mot att uppnå de operativa målen (Försvarmakten 2005, 85, 87-88).

Kraftsamling sker genom samordning av verkan och rörlighet, där verkan skall kraftsamlas i tid och rum då avgörande skall ske och rörlighet samordnas för att projicera hot över stora ytor. Ju mindre område flygstridskrafterna skall sättas in mot desto större är behovet av samordning (Försvarmakten 2005, 78, 83).

#### 4.5.4 Marintaktiskt dokument

Offensivt handlande innebär att välja rätt tid, område och syfte för att uppnå bästa resultat. Kraftsamling av förbanden är tack vare vapensystemens räckvidd inte alltid nödvändig, utan att det är istället elden som kraftsamlas i rummet. Däremot ställer vapensystemens förmåga ibland extrema krav på samordningen då vissa vapensystem kan ägas av en chef som inte befinner sig på den specifika plattformen (fartyget), om till exempel plattformen måste manövrera för att kunna verka. Resultatet kan bli att en plattform måste röja sin position för att chefen som har befälsrätten över vapensystemet behöver verka med det (Försvarmakten 2010, 01-22, 02-26).

Marinstridskrafterna tenderar till att ofta vara indelade i rum utifrån den valda stridsindelningen av förbanden och framförallt ubåtarna verkar utifrån ett strikt rumsperspektiv utan direkt sammankoppling med tiden (Försvarmakten 2010, 02-23-30, 05-19-21). Kontrollen till sjöss sker inom ett specifikt rum under en viss tid. Genom att bestrida kontrollen till sjöss i ett område kan en rumslig förskjutning av fienden nås genom att binda fienden till en plats (Försvarmakten 2010, 03-8).

#### 4.5.5 Sammanfattning

För samtliga dokument råder det likhet med den operativa teorin. Alla dokumenten är lika varandra och utgår från samma bas men sedan divergerar de alla åt olika håll vilket beskrivs nedan.

Det operativa dokumentet beskriver en skillnad i storhet gentemot de övriga, där vikten av att välja tid och plats för eget agerande är avgörande. Det armétaktiska och marintaktiska dokumentets syn på hur rummet inte alltid är direkt sammankopplat med

tid, beror till stor del på terrängen, vilket med sina egenskaper naturligt gör stor skillnad mellan framförallt armé- och flygtaktiskt dokument.

Skillnaden mellan det flygtaktiska dokumentet och övriga är rummets storhet där samma plats är mycket större till ytan med anledning av flygstridskrafternas egenskaper såsom hög rörlighet, lågt motstånd, hinderfrihet och transparens. Detta gör skillnad på begreppet lokal överlägsenhet, vilket för flygstridskrafterna handlar om att det måste ske över mycket stora ytor, vilket engagerar stora flygförband – det går inte att gömma sig bakom ett moln. Flygstridskrafterna kräver också en högre grad av samordning i rummet då det skall fokusera på ett mindre område, vilket påverkar den egna flexibiliteten. Marinstridskrafternas indelning av sina förband och förmågor i rum skiljer sig mot både armé- och flygstridskrafterna genom att en chef kan ha befälsrätt över ett annat fartygs vapensystem.

Efter att ha besvarat första forskningsfrågan fortsätter uppsatsen med den konceptuella analysen.

## 5. Konceptuella likheter och skillnader

I den konceptuella analysen analyseras armétaktisk, flygtaktisk och marintaktisk teori utifrån de operationaliserade frågeställningarna på sidorna 13-15, vilket kommer att besvara den andra forskningsfrågan.

### 5.1 Mål

#### 5.1.1 Armétaktisk teori

En överlägsen fiende kan aldrig besegras med ren eldkraft och utnötning. Detta skulle innebära att den underlägsne snabbt gjorde slut på sina resurser. Även en överlägsen aktör vill vinna kriget med så få förluster som möjligt. Målet med manöverkrigföringen är just detta och ett alternativ till utnötningsskriget. (Lind 2006, 1-9).

Manöverkrigföring är uppbyggt av två element; stridsteknik och utbildning samt tre mentala filter; uppdragstaktik, kraftsamling och styrkor/svagheter(Lind 2006, 16-20). Dessa begrepp kommer att förklaras och sättas i sin kontext om manöverkrigföring.

Stridsteknik innebär alla de medel och metoder vilka används som grund för krigföringen, t.ex. vapenhantering, samövning av enheter. Det centrala är sedan hur väl stridstekniken kan omsättas i praktiken. Detta är det andra elementet; Utbildning. När stridstekniken, genom utbildning, omsätts till praktiskt utövande skapas grunden för att vara oförutsägbar och därmed kunna utöva manöverkrigföring på ett optimalt sätt (Lind 2006, 24-25). Den ovan nämnda kunskapen och förmågan stöttas sedan av de tre nämnda faktorerna vilka skapar det sätt manöverkrigföring genomförs på. Uppdragstaktiken är själva nyckeln till den decentraliserade ledningen som krävs. Uppdragstaktiken byggs upp av två delar där den första är att förstå högre chefs vilja/avsikt. Den andra delen avser den uppgift som erhålls. Genom att förstå det övergripande syftet och målet med operationen, löses den egna uppgiften, med hög grad av handlingsfrihet, på valfritt sätt inom ramen för chefens vilja. Uppgiften är ofta fiende orienterad och mer sällan terräng orienterad, vilket innebär att den består av vilken effekt som ska uppnås på fienden (Lind 2006, 26-27). Det andra elementet är kraftsamling. Kraftsamling innebär den "punkt" där chefen bedömer att ett avgörande kan ske. Kraftsamling kan ske till en fysisk plats eller t.ex. ett förband. Samtliga förband skall självständigt genom manöver och eld understödja kraftsamlingspunkten. (Lind 2006, 31-32). Det tredje och sista elementet är styrkor och svagheter. Dessa skall identifieras i syfte att sätta in kraftsamlingen mot fiendens svagheter. Manöverkrigföringen bygger på att undvika mötet med fienden där denne är som starkast (Lind 2006, 21, 25).

Denna beskrivning av manöverkrigföringen visar på att målen påverkar hur kraftsamling, tyngdpunkt, manöver, eld och kulmination hanteras.

### 5.1.2 Flygtaktisk teori

Den flygtaktiska teorin beskriver att det är den militära chefen som ansvarar för att de underliggande målsättningarna syftar till att uppnå de övergripande samt att de är relaterade till varandra. Den beskriver även att målen påverkar hur faktorer som kraftsamling, tyngdpunkt, manöver, eld och kulmination används (Warden 1988, 9-11, 129). Det övergripande målet för luftstridskrafterna är alltid i förstahand luftherravälde/luftoperativkontroll, alternativt att bestrida fienden detta i syfte att skydda övriga förband (Warden 1988, 13-14). I luften sker möte mellan stridande parter på "lika villkor" vilket innebär att mängden flygplan i luften vid samma tid och plats är avgörande. Det som då avgör ett möte i luften är den relativa kraftsamlingen utifrån

numerär och kvalitet. Det finns ett omvänt exponentiellt förhållande mellan kvantitet och kvalitet på flygförbanden som möts i luften och förlustsiffrorna. Ju större och bättre förband i förhållande till fienden desto mindre förluster, både till antalet och procentuellt. Därför är det viktigt att förbanden är överlägsna fienden när väl de skall mötas (Warden 1988, 66-73).

### 5.1.3 Marintaktisk teori

Den marintaktiska teorin tar sin utgångspunkt i den övergripande strategin, där marinstrategin är en del av helheten. Målet för marinstridskrafterna är sjöherravälde i någon form. Det övergripande syftet med sjöherraväldet är i sin tur kontrollen av kommunikationslinjer till sjöss (SLOC – Sea Lines of Communications) alternativt att bestrida fienden detta, oavsett om det avser civila eller militära kommunikationer. Graden av sjöherraväldet påverkar kontrollen av kommunikationslinjerna och dessa är av vital betydelse för att understödja eller hindra diplomatiska ansträngningar, skydda eller slå mot handelstrafiken alternativt att understödja eller avskräcka militära operationer till lands. Teorin beskriver tre olika perspektiv på sjöherravälde; skapa (secure), bestrida och upprätthålla. (Widén 2012, 95-104). Beroende på vilket perspektiv på sjöherravälde som väljs påverkar detta huruvida förbanden kan kraftsamlas, hur den egna tyngdpunkten skyddas respektive hur fiendens tyngdpunkt kan angripas, möjlighet till manöver och eld. Till exempel innebär blockad att större del av de egna resurserna kraftsamlas till en punkt medan skydd av kommunikationslinjer kan innebära att de kraftsamlas till flera strategiskt viktiga punkter. Bestridande av fiendens möjlighet till sjöherravälde innebär små snabba nålsticksoperationer mot fiendens svagare delar. Därmed påverkas också tyngdpunkt, manöver, eld och kulmination (Widén 2012, 120-128, 129-136).

### 5.1.4 Sammanfattning

Det råder fullständiga likheter för samtliga stridskraftsteorier gentemot den operativa teorin.

Det finns ett antal inbördes skillnader mellan teorierna. De flygtaktiska och den marintaktiska teorin skiljer sig gentemot både den operativa och den armétaktiska teorin genom att sätta upp ett fast mål, vilket är avgörande för kriget nämligen någon form av luftoperativ respektive sjöoperativkontroll.

De tre stridskraftsteorier positionerar sig lite olika gentemot varandra. Den flygtaktiska och den marintaktiska teorin är mest lika varandra.

## 5.2 Medel

### 5.2.1 Armétaktisk teori

Medel beskrivs i huvudsak som förband, insatser, eld, rörelse och underrättelser. Elden och rörelsen samordnas till att nå effekten av kombinerade vapen. Underrättelser består av de egna förbandens rapporteringar (Lind 2006, 21, 24-25, 31-32).

Den armétaktiska teorin beskriver inte icke-fysiska maktmedel som ett medel.

### 5.2.2 Flygtaktisk teori

Medel består av flygförband och luftvärn. För att medlen skall kunna nå full effekt är stödsystemen av yttersta vikt även i det korta perspektivet. Stödsystemen består av stridslednings- och underrättelsesystem samt baser och logistik (Warden 1988, 13-24).

Den flygtaktiska teorin beskriver varken icke-fysiska maktmedel eller insatser riktade mot fienden som ett medel.

### 5.2.3 Marintaktisk teori

Den marintaktiska teorin tar upp flera olika metoder för hur sjöherravälde kan skapas, bestridas eller upprätthållas. I alla delar framgår det att medel består av förband, eld, rörelse och underrättelser (Widén 2012, 116, 120-121, 130-131).

Den marintaktiska teorin beskriver varken icke-fysiska maktmedel eller insatser riktade mot fienden som ett medel.

### 5.2.4 Sammanfattning

Det råder likheter mellan samtliga stridskraftsteorier och den operativa teorin. Stridskraftsteorier beskriver inte medel som ett icke-fysiskt maktmedel och skiljer sig därmed gentemot den operativa teorin. Den flygtaktiska och marintaktiska teorin är identisk med varandra. Den flygtaktiska teorin beskriver att flygstridskrafterna har ett

större behov av funktioner än de övriga då de inte har lika hög inneboende redundans i medlet.

### 5.3 Metod

#### 5.3.1 Armétaktisk teori

Manöverkrigföringen består av tre mentala filter/metoder vilka är uppdragstaktik, kraftsamling och styrkor/svagheter. Uppdragstaktiken är den ledningsmetod som kontrollerar oredan och förvirringen. Vid kraftsamling tillämpas principen om kombinerade vapen. Fiendens svagheter attackeras genom indirekt metod. Allt detta skapar ett dilemma för fienden vilken denne inte kan ta sig ur utan stora förluster (Lind 2006, 21, 25-27, 31). Det viktiga i manöverkrigföringen är inte att vinna alla slag utan att välja vilka strider som har en strategisk påverkan. Annars kommer en underlägsen förr eller senare ha slut på resurser och nå kulmination. Chefen måste avgöra var och om denne vill eller inte strida utifrån strategiska grunder. Ibland genomförs den taktiska striden offensivt och ibland defensivt. (Lind 2006, 39).

Den armétaktiska teorin beskriver inte att ledning genomförs som en kombination av kommandostyrning och uppdragstaktik.

#### 5.3.2 Flygtaktisk teori

Valet en aktör står inför är att antingen vara offensiv eller defensiv. Problemet med att vara defensiv är att det krävs stora styrkor för att slå fienden i luften. Defensiven ger initiativet till den andre parten, vilket gör det svårt för denne att kraftsamla såvida inte baserna är grupperade på ett sätt, och att förvarning kan ges, så att tid finns för att hinna kraftsamla och samordna styrkorna. Flygstridskrafterna som bara väntar på fiendens anfall utgör inget hot mot denne. Den största nackdelen med defensiven är dock att den aldrig kan leda till seger utan som bäst oavgjort. Den offensive kraftsamlar alla sina möjliga resurser i varje situation syftandes till att slå fiendens offensiva förmåga. Fördelarna med offensiven är att initiativet behålls, vilket innebär att fienden måste parera istället för att agera. Offensiven använder alla till buds stående medel vilket skapar ett stort tryck på fienden. Till sist, under förutsättning att fiendens tyngdpunkt angrips, kommer förmodligen indirekt påverkan att ske på mål som ändå ska attackeras senare i operationen (Warden 1988, 25-38). När den offensive attackerar fiendens

tyngdpunkt skapar det möjlighet att nå luftherravälde. Det som dock krävs är att den offensive når hela fiendens materielkedja, allt från flygplanet i luften till logistiken på marken (Warden 1988, 39-43). Den defensive attackerar i första hand fiendens kritiska sårbarheter i luften och kan som mest bestrida fienden förmåga till luftoperativa kontrollen, samt i vissa stycken endast skapa lokal och temporär luftoperativ kontroll (Warden 1988, 25-26). De inneboende egenskaperna hos flygstridskrafterna; rörlighet, tempo, ej förberedda positioner, att möte i luften sker på "lika villkor", det finns ingen terräng att ta hänsyn till, gör att den offensive alltid är mer framgångsrik än den defensive. Med anledning av att möte i luften sker på "lika villkor" är mängden flygplan i luften vid samma tid och plats avgörande. Därför är det viktigt att vara stark när väl fienden möts. Historien har visat att den defensive aktören alltid skall ta tull på fienden och att det är bättre att ta stora tullar vid ett fåtal tillfällen tidigt i operationen i stället för genom utnötning. Detta för att det ger en större mental påverkan på fiendens chefer vid stora förlustsiffror på kort tid än samma numerär på längre tid. Samtidigt är det viktigt att inse att det inte går att stoppa allt. Chefen måste välja sina strider. (Warden 1988, 68-70). Oavsett offensiv eller defensiv måste flygstridskrafterna kraftsamla i tid och rum, vilket kräver kommandostyrning (Warden 1988, 72-74).

Den flygtaktiska teorin beskriver varken kombinerade vapen eller ledning som en kombination av kommandostyrning och uppdragstaktik som en metod.

### 5.3.3 Marintaktisk teori

Enligt marintaktisk teori är det upp till chefen att välja mellan antingen offensiv eller defensiv metod. Offensiven och defensiven kan variera inom operationen. Inom ramen för detta återfinns olika metoder; avgörande slag, blockad, fleet in being, nålsticksoperationer samt försvar/anfall mot invasion och kommunikationslinjer (Widén 2012, 120-121, 130-131, 138-143). Marinstridskrafterna skall alltid kraftsamla de olika förbanden och elden (Widén 2012, 116), vilket är ett tecken på att även den marintaktiska teorin anser att kombinerade vapen skall uppnås (förf. anm.).

Den marintaktiska teorin beskriver ingen ledningsmetod vilket är en del av den kritik som också framgår i boken (Widén 2012, 157).

#### 5.3.4 Sammanfattning

Det råder likheter mellan den armétaktiska och den marintaktiska teorin gentemot den operativa teorin. Det råder även likheter mellan den flygtaktiska och den operativa teorin. Dessa likheter är att metod beskrivs som indirekt metod samt att val av offensiv respektive defensiv inriktning kan väljas. Den flygtaktiska teorin beskriver även att det är fiendens tyngdpunkt som skall attackeras.

Den armétaktiska teorin skiljer sig gentemot den operativa teorin genom att beskrivning av ledningsmetod inte varierar över tiden, utan att förbanden alltid leds genom uppdragstaktik. Den marintaktiska teorin skiljer sig gentemot den operativa teorin genom att beskrivning av ledningsmetod inte finns med i teorin överhuvudtaget. Därmed går det inte att värdera den frågan för den marintaktiska teorin. Den flygtaktiska teorin skiljer sig gentemot den operativa teorin genom att inte uttrycka att ledningsmetoden varierar, utan den är statisk vid kommandostyrning. Den flygtaktiska teorin uttrycker inte att kombinerade vapen skall uppnås inom ramen för kraftsamling.

Armétaktisk och marintaktisk teori är i det närmaste identiska med varandra medan den flygtaktiska teorin avviker från övriga.

### 5.4 Tid

#### 5.4.1 Armétaktisk teori

Enligt marktaktisk teori skall kraftsamling ske i tid och rum mot ett mål vilket är svagare än en själv (Lind 2006, 32-37).

Den armétaktiska teorin beskriver inte tid som en faktor vid balansering av mål, medel och metod.

#### 5.4.2 Flygtaktisk teori

Kraftsamling skall ske till tid och rum i syfte att nå lokal överlägsenhet vilket minimerar förlusterna (Warden 1988, 68, 70-71). Begreppen tid och rum går inte att skilja åt för flygstridskrafterna då luftrumets natur och flygstridskrafternas egenskaper sammanflätar dessa begrepp.

Den flygtaktiska teorin beskriver inte tid som en faktor vid balansering av mål, medel och metod.

#### 5.4.3 Marintaktisk teori

Beroende på förmågan till rörelse och långräckviddiga vapensystem är behovet samordning mellan tid och rum olika. Låg förmåga till rörlighet minskar möjligheten till att samordna i tid och rum. Kraftsamling av eld och rörlighet i tid och rum skall prioriteras för att uppnå lokal överlägsenhet (Widén 2012, 139-141).

Den marintaktiska teorin beskriver inte tid som en faktor vid balansering av mål, medel och metod.

#### 5.4.4 Sammanfattning

Det råder likheter mellan samtliga stridskraftsteorier och den operativa teorin genom att den beskriver tid som insatser kraftsamlade till tid och rum.

Alla stridskraftsteorier skiljer sig gentemot den operativa teorin genom att ingen belyser tid som balansering av mål, medel och metod.

Samtliga stridskraftsteorier är identiska med varandra.

### 5.5 Rum

#### 5.5.1 Armétaktisk teori

Enligt armétaktisk teori är rummet en icke förutbestämd plats, av fysisk eller icke-fysisk karaktär, bestående av terrängavsnitt/luckor/svagheter i fiendens linjer alternativt eget eller fiendens förband. Rummet bestäms av anfallsrörelsen och är den punkt mot vilken kraftsamlingen sker. Genom detta kan även en rumslig förskjutning av fienden ske vilket blottar dennes svagheter (Lind 2006, 25, 32). Rummet står ofta för sig själv där platsen för genombrottet inte är förutbestämt. Kraftsamlingen sker till den unika plats där fienden står inför en ofördelaktig situation och blottar sina svagheter. Därmed kan rummet vara skilt från tiden (Lind 2006, 32-37).

### 5.5.2 Flygtaktisk teori

Kraftsamling skall ske till tid och rum i syfte att nå lokal överlägsenhet vilket minimerar förlusterna (Warden 1988, 68, 70-71). Begreppen tid och rum går inte att skilja åt för flygstridskrafterna då luftrumets natur och flygstridskrafternas egenskaper sammanflätat dessa begrepp.

### 5.5.3 Marintaktisk teori

Beroende på förmågan till rörelse och långräckviddiga vapensystem är behovet av samordning mellan tid och rum olika. Låg förmåga till rörlighet minskar möjligheten till att samordna i tid och rum vilket leder till att rummet kan vara skilt från tiden.

Kraftsamling av eld och rörlighet i tid och rum skall prioriteras för att uppnå lokal överlägsenhet (Widén 2012, 139-141).

### 5.5.4 Sammanfattning

Samtliga teorier överensstämmer med den operativa teorin. Den armétaktiska och den marintaktiska teorin har en bredare syn på rummet än vad den operativa teorin har genom att de ser rummet dels som ett samband med tid dels något som kan stå för sig själv. Samtliga stridskraftsteorier förhåller sig till rummet på ett eller annat sätt. Skillnaderna som har identifierats dem emellan är marginella.

Efter att ha besvarat andra forskningsfrågan fortsätter uppsatsen i nästa kapitel med diskussion och slutsatser utifrån det ovanstående resultatet.

## 6. Diskussion, slutsatser och fortsatt forskning

### 6.1 Diskussion

I detta kapitel tas resultatet från kapitel 5 med till fördjupad diskussion och slutsatser vilka dels skall fånga kärnan i problemformuleringen dels besvara syfte och frågeställning.

För att kunna analysera och förstå samordning har begreppet delats upp i dess beståndsdelar varvid mål, medel, metod, tid och rum har diskuterats som fristående faktorer. Då dessa i sin verkliga kontext interagerar med varandra skapas förutsättningarna för samordning. I denna del kommer samordning först att diskuteras

utifrån respektive indikator för att avslutningsvis dra slutsatserna för den operativa samordningen som en helhet.

### 6.1.1 Mål

Både det flygtaktiska- och det marintaktiska dokumentet skiljer sig gentemot den operativa teorin samt det operativa dokumentet med avseende på mål. Trots att dessa dokument är lika respektive teori finns grund för att problem kan uppstå för den operativa samordningen. Den operativa nivån skall samordna stridskrafternas insatser för att uppnå de strategiska målsättningarna. Flygstridskrafterna menar att någon grad av luftoperativ kontroll måste föreligga för att kunna genomföra mark- och sjöoperationer och därmed gemensamma operationer för att undvika bekämpning från fientligt flyg. I och med detta måste den flygtaktiska chefen ha tillräckliga resurser avdelade för att kunna lösa den primära uppgiften, luftoperativ kontroll. För att den operativa chefen ska ha något att samordna inom ramen för en gemensam operation, som till exempel att möta ett landstigningsföretag med sjömålsrobotar från både kustkorvetter och stridsflyg, måste denne behålla del av flygstridskrafterna som egen resurs. Detta innebär en konflikt om resursen flygstridskrafter, för att å ena sidan kunna uppnå luftoperativ kontroll då så krävs och å andra sidan kunna samordna insatser inom ramen för den gemensamma operationen. Den operativa nivån måste hela tiden balansera mål, medel och metod i förhållande till flygstridskrafterna i syfte att alltid kunna ha flygförband greppbara för en gemensam operation tillsammans med marina förband mot till exempel fientligt landstigningstonnage.

När marinstridskrafterna alltid ser att någon form av sjöoperativkontroll (etablera, upprätthålla eller bestrida) är avgörande för hela marinkrigföringen skapas en stelhet i systemet vilket minskar möjligheterna till att verka överraskande och oförutsett. Detta i sin tur ökar risken för förbanden gentemot fienden eftersom att de blir mer förutsägbara. Problemet som kan uppstå för den operativa nivån, är att de hela tiden måste ta hänsyn till att då marinstridskrafterna tilldelas en uppgift, skall de även ha förmåga att hantera den sjöoperativa kontrollen vilket kan, då det råder brist på marina resurser, komma att påverka den operativa nivåns möjligheter till att effektivt balansera mål, medel och metod i tid och rum.

Den likartade synen på mål som flygtaktiskt- och marintaktiskt dokument ger uttryck för, skapar ett problem för den operativa nivåns förmåga att samordna resurserna i den gemensamma operationen. Då det är två stridskrafter kan detta problem ge en exponentiellt negativ möjlighet för den operativa nivåns förmåga till samordning. Utmaningen som den operativa nivån står inför är att lyckas balansera mål, medel och metod på ett sätt att de alltid, då tillfälle uppstår, kan sätta in greppbara förband mot rätt mål i syfte att utsätta fienden för ett operativt dilemma. Om detta inte lyckas riskerar den operativa ledningsnivån att bli överflödig.

Skillnaden mellan det operativa dokumentet och den operativa teorin är att dokumentet inte fullt ut beskriver att målen har inverkan på alla faktorer. Det framgår i det operativa dokumentet att kulmination påverkas men inte att övriga faktorer gör det. Det nämns inte tydligt hur målen påverkar några specifika faktorer överhuvudtaget utan detta måste förstas av kontexten. Utifrån denna uppsats innebär detta å ena sidan inget problem för den operativa samordningen. Å andra sidan, eftersom att operativa funktioner är avgränsade ur uppsatsen, framgår inte heller ett eventuellt problem. Teoribeskrivningen påvisar de operativa funktionernas betydelse varför detta tas med till vidare forskning. Däremot är det intressant att reflektera över varför det inte framgår i det operativa dokumentet när det gör det i stridskraftsdokumentet. Skillnad kan helt enkelt bero på det operativa dokumentets detaljeringsgrad. Då det inte finns någon notapparat i dokumentet är det svårt att härleda fakta till vedertagna teorier eller teoretiker vilket innebär att det därmed blir det svårare att analysera dokumentet.

### 6.1.2 Medel

Skillnaden att armé- och marintaktisk nivå beskriver eld och rörelse som medel men att den flygtaktiska inte gör detta får flygstridskrafterna<sup>3</sup> att framstå mer som en ren verkansdel i jämförelse med armé- och marinstridskrafterna. Eld och rörelse i kombination är en naturlig del av det taktiska uppträdandet. När detta inte beskrivs som ett medel i det flygtaktiska dokumentet ges en bild av att flygstridskrafterna, i kombination med övriga stridskrafter, endast levererar ett vapen. Å ena sidan är risken att den operativa nivån endast ser flygstridskrafternas stridsflygplan som medel och därmed som ett operativt vapensystem och inte som en stridskraft vilken löser uppgifter

---

<sup>3</sup> Detta är under förutsättning att transport- och underrättelseförmågan är avgränsad och det bara ses till de delar som skapar någon form av verkan i målet.

inom ramen för den operativa uppdragstaktiken. Å andra sidan kan risken minimeras med tydliga lednings- och lydadsförhållanden. Risken kan även minimeras om det samtidigt finns tillräckligt med resurser för att kunna avdela en operativ reserv. Problemet för den operativa ledningsnivån skulle kunna uppstå om det finns för få personer med flygvapenspecifik kompetens i den operativa staben, därför är det av yttersta vikt att den operativa staben alltid består av en väl avvägd balans mellan de olika stridskrafternas representanter.

Det flygtaktiska och marintaktiska dokumentet skiljer sig gentemot den operativa teorin genom att inte beskriva icke-fysiskt maktmedel som ett medel. Å ena sidan delas denna skillnad med den flygtaktiska och marintaktiska teorin, vilket innebär att det därför inte borde uppstå några problem för den operativa samordningen. Å andra sidan, om vissa av de taktiska nivåerna helt förbiser det icke-fysiska militära maktmedlet skulle den operativa nivån kunna få svårt att samordna fysiska och icke-fysiska maktmedel i en och samma operation. Detta indikerar att oavsett om en stridskraft har ett icke-fysiskt maktmedel eller ej kan det vara lämpligt att även det icke-fysiska maktmedlet behandlas inom ramen för det egna dokumentet i syfte att förenkla den operativa samordningen.

En intressant och adekvat skillnad att diskutera är att den flygtaktiska teorin lyfter fram det större behov av funktioner som flygstridskrafterna har gentemot armé- och marinstridskrafterna. Flygstridskrafterna har inte samma inneboende redundans i systemet, då de flygande förbanden är beroende av flygbaser med fullt fungerande basorganisation och skydd på marken. Detta innebär att de är mer känsliga för påverkan på deras bakre linjer och logistikorganisation, vilket ställer höga krav på den operativa funktionen skydd.

### 6.1.3 Metod

Den operativa teorin ger uttryck för att ledningsmetodiken varierar under operationen och att graden av kommandostyrning och uppdragsstyrning skiljer sig i operationen. Ledningsmetoden är olika beskriven mellan både dokument och teorier där framförallt de operativa, armétaktiska och marintaktiska dokumenten framhäver uppdragstaktik som den huvudsakliga, och till del, den enda ledningsmetoden. Huruvida detta är ett problem eller inte för den operativa samordningen kräver en kortare diskussion. Å ena sidan kan en stridskraft som endast ser uppdragstaktik som den enda ledningsmetoden

få problem om den högre nivån utövar kommandostyrning över denne. Å andra sidan är kommandostyrning i vissa stycken nödvändigt, till exempel vid stort behov av samordning. Eftersom att det operativa dokumentet inte heller beskriver att kommandostyrning och uppdragstaktik varierar beroende på situationen innebär inte detta något problem för den operativa samordningen. Uttryckssättet i dokumenten indikerar att det snarare ses som att uppdragstaktiken ska vara så förhärskande att något annat inte behöver nämnas, även fast det i vissa situationer ändå krävs ett högre mått av kommandostyrning/detaljstyrning. Samma resonemang gäller även för det marintaktiska dokumentet, vilket skiljer sig på motsvarande sätt avseende ledningsmetodik.

Alla dokument förutom det flygtaktiska dokumentet är tydliga med att ledningsfilosofin i huvudsak bygger på uppdragstaktik. Det faller sig naturlig eftersom att det ligger i flygstridskrafternas natur med hög flexibilitet, hög responsförmåga och högt tempo och därmed är en högre grad av kommandostyrning nödvändig. Denna höga flexibilitet och responsförmåga innebär dock att flygstridskrafterna lätt kan bli ett operativt vapen som den operativa chefen själv kan disponera för att hantera snabbt uppkomna situationer. Om inte den operativa chefen äger en egen operativ reserv måste denne ständigt använda den flygtaktiska chefens resurser som denne har för att lösa sin uppgift. Förutom ledningsfilosofin, är även möjligheten att kunna växla mellan offensiv och defensiv utmärkande för flygstridskrafterna. Detta kan göra stridskraften till ett medel, vilket den operativa chefen snabbt kan få gripbart. Därmed riskerar hela den operativa samordningen att sättas ur spel, genom att balansen mellan mål, medel och metod ruckas. Med anledning av möjligheten till att snabbt kunna agera med flygstridskrafterna, samt att det är lätt att använda det som ett offensivt vapen, finns det risk att det kan uppstå ledningskompression. Det problem som har belysts med flygstridskrafterna beror främst på deras natur och kan accentuera om det råder resursbrist. Detta kan inte förändras nerifrån utan måste hanteras genom strukturer på den operativa nivån, till exempel genom att säkerställa tillgång till en operativ reserv.

Skillnaden att det flygtaktiska dokumentet inte beskriver metod som kombinerade vapen i syfte att skapa ett operativt dilemma för fienden delas med hur detta beskrivs i den flygtaktiska teorin. Däremot beskriver det operativa dokumentet att

flygstridskrafterna skall genomföra gemensam strid med andra stridskrafter inom ramen för den gemensamma operationen, just i syfte att ställa fienden inför ett operativt dilemma. Detta visar på en endimensionell förmåga hos flygstridskrafterna utifrån, dels den befintliga förmågan som beskrivs i dokumentet och dels tillgången på resursen. Om det är brist på flygstridskrafter måste de i första hand upprätthålla erforderlig grad av luftoperativkontroll och på det sättet bidra till den gemensamma operationen, alternativt måste stora risker tas i operationen i och med att denna genomförs utan skydd från lufthot. I och med detta uppstår det problem för den operativa nivån att balansera mål, medel och metod i förhållande till dels den gemensamma operationens effekter, dels det operativa skyddet.

#### 6.1.4 Tid

Det operativa och flygtaktiska dokumentet överensstämmer med den operativa teorin med avseende på att insatser skall kraftsamlas i tid och rum. Skillnaden att dessa dokument inte skiljer på tid och rum medan det armé- och marintaktiska dokumentet gör detta är inte problematisk, utan är snarare ett tecken på att flygstridskrafterna skiljer sig så mycket i sin natur och egenskaper samt att det operativa dokumentet beskriver en annan ledningsnivå. Det flygtaktiska dokumentet skiljer sig gentemot både den operativa teorin och de övriga stridskraftsdokumentet, genom att inte beskriva tid som en faktor vid balansering av mål, medel och metod. Det är heller inget som någon av stridskraftsteorierna gör, vilket innebär att detta inte är ett uppenbart problem för den operativa samordningen.

#### 6.1.5 Rum

De olika dokumenten har med avseende på rum samma bas, men divergerar i olika riktningar. Det problematiska som kan uppstå är förhållandet till flygstridskrafterna. Luftens egenskaper, som transparens och hinderfrihet, innebär att de egna och fiendens flygstridskrafter möts på lika villkor i luften. Detta innebär att det avgörande för framgång är överlägsenhet gentemot fienden, där överlägsenhet beskrivs som en kombination av kvantitet och kvalitet. Därför måste flygstridskrafter kraftsamlas i varje situation de sätts in, oavsett om det är en taktisk eller operativ insats. Detta sätter återigen flygstridskrafterna i fokus avseende disponering av resurserna inom den enskilda stridskraften. Denna skillnad beror även på flygstridskrafternas egenskaper, vilket innebär att det är av yttersta vikt hur flygstridskrafternas resurser balanseras mot

mål och metod. Rummet påverkar med andra ord själva balansen i den operativa samordningen och är för flygstridskrafterna en konstant. Problemet som kan uppstå för den operativa samordningen är att det kan vara brist på resurser när tillfälle för att avgöra uppstår vilket försvårar balanseringen mellan mål, medel och metod.

Skillnaden där det armétaktiska och det marintaktiska dokumentet beskriver rummet annorlunda gentemot den operativa teorin och det flygtaktiska dokumentet utgör inget problem utan är en konsekvens av miljön.

Skillnaden som identifierats mellan dokumenten avseende rum där marinstridskrafterna fördelar befälsrätten över vapensystem i tid och rum, är en rent taktisk fråga, vilket inte direkt påverkar den operativa samordningen. Det ställer däremot krav på den marintaktiska ledningen då flygstridskrafter och marinstridskrafter skall samordnas mot ett mål i en gemensam operation. Risken finns att det råder otydlighet i den marina ledningsstrukturen över vapensystemen vilket kan ge en påverkan så att det istället genomförs samordning, blir samverkan mellan stridskrafterna. Detta är inget operativt problem, utan en utmaning som löses genom samövning mellan flyg- och marinstridskrafterna.

Det operativa och armétaktiska dokumentet uppvisar totalt sett mycket stora likheter med den operativa teorin. Även det marintaktiska dokumentet uppvisar stora likheter. En avvikelse avseende synen på mål, skapar vissa problem för den operativa samordningen. Det flygtaktiska dokumentet är det som avviker mest från den operativa teorin och därmed det operativa dokumentet samt även övriga stridskraftsdokument. Detta skapar ett antal problem för den operativa samordningen vilket kommer att utvecklas i slutsatserna.

## 6.2 Slutsatser

Det är den operativa nivån som ansvarar för samordningen mellan stridskrafterna. Detta skall ske på ett sätt att balans mellan mål, medel och metod uppstår samt att det också råder balans mellan tid, rum och mål. Detta förhållande mellan de olika stridskrafterna är avgörande för operationens utgång. Diskussionen har identifierat flertalet problem utifrån mål, medel, metod, rum. Tid är den enda indikatorn där det inte

uppstår några problem. Det är främst flygstridskrafterna som påverkar den operativa samordningen men även marinstridskrafterna har en viss påverkan. Detta visar på att det finns en problematik att ta på allvar.

Ett av problemen för den operativa nivåns samordning är de olika responsförmågorna som stridskrafterna har. Armé- och marinstridskrafterna har markant lägre responsförmåga än flygstridskrafterna, vilket innebär att de första varken kan eller vill stridsledas minutoperativt av den operativa chefen. Flygstridskrafterna däremot, kan snabbt sättas in i uppkomna situationer. De kan lätt hanteras inom ramen för en operation med högt operativt tempo och flygstridskrafternas centrala ledning gör det möjligt för den operativa chefen att utnyttja dem med mycket kort varsel, vilket har pekat på problemet med att det måste finnas strukturer som minskar risken för ledningskompression gentemot flygstridskrafterna. Det har vidare visat sig att luftens natur och flygstridskrafternas egenskaper innebär att dessa alltid måste kraftsamlas i tid och rum, vilket även det påverkar balansen mellan mål, medel och metod. Det har också visat sig att flygstridskrafterna ofta mer framstår som ett vapensystem och inte en stridskraft och att det också kan uppfattas som en endimensionell förmåga utifrån tillgängliga förmågor och resurser. Detta tillsammans med den höga responsförmågan gör att det är ett effektivt operativt vapen som kan, dels fälla avgöranden, dels avvärja uppkomna situationer. Därmed finns det ett direkt samband mellan den operativa chefens möjlighet att använda sig av flygstridskrafterna för insatser på den operativa nivån och mängden förband. Få förband innebär att resurserna binds i att lösa den taktiska uppgiften, luftoperativ kontroll, medan större mängd förband innebär att den operativa chefen kan avdela en operativ reserv. Samtidigt innebär få förband att om den operativa chefen prioriterar den gemensamma operationen, ökar risken för övriga förband då detta går ut över skyddet för övriga stridskrafter, vilket påvisar vikten av den operativa funktionen skydd.

Det har visat sig att flygstridskrafternas mål, att först uppnå luftoperativ kontroll, har en direkt påverkan på den operativa samordningen genom att det drar resurser från den operativa nivån ner till den taktiska. Denna problematik, i kombination med motsvarande förhållande för marinstridskrafterna i deras syn på att sjöoperativkontroll

vid marininsats ger multipla problem för den operativa samordningen och ökar svårigheten för den operativa nivån att uppnå balans mål, medel och metod.

Den operativa nivån skall välja tid och plats för eget agerande när avgörande skall ske. För att detta skall kunna ske måste den operativa nivån fram till detta tillfälle ha balanserat resurserna på ett sådant sätt att det finns några kvar att samordna i den gemensamma insatsen, vilket skall fälla avgörandet. Då en stridskraft divergerar i synen på samordning, inte bara med avseende på en liten del, utan påverkar hela processen i den operativa samordningen, är det tydligt att det finns problem vilket den operativa nivån och den högre taktiska nivån både måste ha kunskap om och inneha förmåga att hantera.

Den mest framträdande slutsatsen, vilket denna uppsats har visat på, är att den operativa chefen har, med anledning av stridskrafternas olika natur i förhållande till mängden förband en utmaning i att samordna sina resurser så att ett avgörande kan ske, och för att inte den operativa nivån skall bli överflödigt måste det, över tiden, råda balans mellan mål, medel, metod, tid och rum.

### 6.3 Fortsatt forskning

Denna uppsats har gett en ögonblicksbild av begreppet samordning. Detta kan forskas vidare på genom att undersöka huruvida begreppet samordning har utvecklats över tiden, till exempel från tiden före doktrinerna till nu.

Vilken påverkan tekniken har, har inte undersökts i denna uppsats, varför fortsatt forskning kan vara hur den operativa samordningen påverkas av vapensystem med räckvidd bortom horisonten (BVR) och Swing-roll kapacitet.

Flygstridskrafterna avviker i många stycken från de övriga stridskrafterna. Problematisering och analys av flygstridskrafternas roll kan därför vara föremål för vidare forskning.

De operativa funktionerna avgränsades bort i denna uppsats. Men det har visat sig att framförallt skydd har inverkan på den operativa samordningen. Den teoretiska

genomgången visade på de operativa funktionernas betydelse vid operativ samordning. För att skapa en komplett bild av den operativa samordningen är det viktigt att även detta område blir föremål för vidare forskning.

Eftersom att det i dokumenten inte finns någon spårbarhet om vilka teorier dessa lutar sig emot skulle det kunna vara intressant att undersöka vilka teoretiker som respektive dokument har störst influenser ifrån. Detta skulle underlätta förståelsen för bakgrunden till det som står i dokumenten.

## 7. Utblick

Ledning innebär att inrikta och samordna den militära verksamheten oavsett ledningsnivå. Den operativa nivån leder på tre olika tidshorisonter; kort sikt (1-3 dagar), medellång sikt (3-10 dagar) och långsikt (mer än 10 dagar). Om nu den operativa nivåns korta sikt är 1-3 dagar, innebär detta att den taktiska nivån leder 0-1 dag. I moderna mellanstatliga konflikter mellan två högteknologiska parter, med karaktären av högt tempo, är det anfallaren tillika den överlägsne som kommer att styra händelse förloppet. Den svagare har bara att hantera de uppkomna hoten och försöka hitta luckor i fiendens linjer. Sveriges geopolitiska läge med de korta avstånd som råder till en eventuell fiende både över land och hav gör det svårt för den operativa nivån att agera och samordna stridskrafterna inom ett dygn, vilket innebär att den operativa nivån svårligen kan stridsleda stridskrafterna att agera på uppkomna hot, som att till exempel slå mot en landstigningsstyrka inom ramen för en gemensam operation. Därmed kan de inte heller planera för att verka med sjömålsrobot med marin- och luftstridskrafter samordnat eftersom att de aldrig vet när det kommer att ske. Om det trots allt skulle vara fallet inträffar en ledningskompression vilket skulle göra att de taktiska staberna blir överflödiga. Detta innebär att den som ser hotet och kan verka mot hotet är den som måste äga rätten att både verka mot det, men också att beordra andra att verka, med andra ord att leda. Genom att delegera ner den operativa samordningen på kort sikt (1-3 dagar) till den taktiska nivån som de facto har möjlighet att stridsleda och agera på uppkomna situationer, kan ett högt operativt tempo erhållas, vilket ökar möjligheten att hela tiden hålla sig innanför fiendens OODA-loop, oavsett om det är en överlägsen fiende eller ej. Formen för detta finns i och med understödd respektive understödande chef.

Det behöver bara utvecklas till en än mer decentraliserad stridsledning vilket leder fram till nästa utvecklingsområde. Konsekvensen av detta är att den operativa ledningsnivån kan komma att ifrågasättas, vilket i och för sig skulle vara nyttigt eftersom att den svenska operativa nivån i jämförelse med till exempel USA och NATO är att anse som högre taktisk nivå, vilken leder mer än en stridskraft. Problemet är bara att det kan finnas ett behov i fred och ett annat i krig.

Hantering av snabbt uppkomna situationer innebär även en mycket god förmåga att kunna växla mellan uppgifter och målval. För att inneha denna förmåga behöver hela försvarsmakten agera enligt manöverkrigföringen och då även mellan stridskrafterna. Allt måste utbildas, övas och inte minst samövas. Alla delar som någon gång kan tänkas komma att verka genom samordnat eller samverkan måste samövas. Utbildningen och övningen är grunden för att kunna genomföra samordningen. Därefter leder den operativa nivån med uppdragstaktik genom att delegera ansvaret till understödd chef att samordna verksamheten mellan stridskrafterna. Understödd chef skall snabbt kunna ändras beroende på vem som ser, vem som kan verka och vem som kan leda. Här har den operativa nivån en stor roll att vid behov prioritera och döma av vad som är viktigast, för när resurser allokeras till specifika uppgifter och att det finns få resurser, innebär detta att den understödde chefen inte alltid kan få det stöd från de understödjande cheferna i den utsträckning som är nödvändigt.

Generalmajor Mats Helgesson sa under ett informationsmöte på Malmen, Linköping 2015-12-16. Flygstridskrafterna kommer alltid, i den nationella kontexten, vara numerärt underlägsna och vi kommer alltid att ha samma teknologiska nivå som fienden. Därför måste vi alltid vara taktiskt bättre. Denna utblick ger en syn på att vara taktiskt bättre och samtidigt uppvisa ett trovärdigt försvar, med hög tillgänglighet på både den operativa och den taktiska nivån, samt att tillsammans, stå tåligt mot fienden i syfte att skapa den tröskeleffekt som krävs för att verka krigsavhållande i Sveriges närområde.

## 8. Litteratur- och referensförteckning

Anrig Christian F. *Quest for Relevant Air Power*, 2012, Military Studies Press Suffron, Walden 2012.

Creveld Martin van. *Fighting Power German and U.S. Army Performance, 1939-1945*, 1982, Greenwood Press, Westport 1982.

Creveld Martin van, *Ledning i Krig (Command in War 1985)*, 2006, Militärvetenskapliga institutionen Försvarshögskolan, Stockholm 2006.

Clausewitz Carl von. *Om kriget*, 1991, Bonnier fakta, Stockholm 1991.

Friman Henrik. *Operativa Funktioner*, 2002, Krigsvetenskapliga institutionen, Försvarshögskolan Stockholm 2002.

Friman Henrik, René Johan. *Den Operativa Krigskonstens Grunder*, 2000, Operativa institutionen, Försvarshögskolan 2000.

Försvarshögskolan. *Gemensam Strid*, 2004, Försvarshögskolan, Stockholm 2004.

Försvarsmakten. *Arméreglemente Taktik*, 2013, Försvarsmakten, Stockholm 2013.

Försvarsmakten. *Doktrin för luftoperationer*, 2005, Försvarsmakten, Stockholm 2005.

Försvarsmakten. *Handbok, Svensk Planerings- och ledningsmodell SPL 3.0*, 2015, Försvarsmakten, Stockholm 2015.

Försvarsmakten. *Militärstrategisk doktrin (MSD12)*, 2011, Försvarsmakten, Stockholm 2011.

Försvarsmakten. *Operativ doktrin, OPD 2014*, Försvarsmakten, Stockholm 2014.

Försvarsmakten. *Taktikreglemente för marinstridskrafterna* 2010, Försvarsmakten, Stockholm 2010.

Johannessen Asbjörn, Tuft Per Arne. *Introduktion till Samhällsvetenskaplig Metod*, 2002, Liber AB, Malmö 2003.

Leonard Robert R. *The Art of Maneuver: Maneuver-Warfare Theory and AirLand Battle*, 1991, Presidio Press, Novato CA 1994.

Lind William S. *Handbok i Manöverkrigföring*, 2006, Försvarshögskolan, Stockholm 2006.

Lind William S. *Maneuver Warfare Handbook*, 1985, Boulder, Westview Press, London 1985.

Smedberg Marco. *Militär ledning: Från Napoleon till Bosnienkrisen*, 2001, Historiska Media, Lund 2001.

Till Geoffrey. *Seapower – A Guide for the Twenty-First Century*, 2013, Routledge, New York 2013.

Thurén Torsten. *Källkritik*, 2013, Liber AB, Stockholm 2013.

Vego Milan N. *Joint Operational Warfare: Theory and Practise*, 2007, U.S. Naval War College, Newport 2009.

Vego Milan N. "Naval Classic Thinkers and Operational Art", 2009.

<https://www.usnwc.edu/getattachment/85c80b3a-5665-42cd-9b1e-72c40d6d3153/NWC-1005-NAVAL-CLASSICAL-THINKERS-AND-OPERATIONAL-.aspx>

hämtad 2016-02-03.

Warden III John A. *The Air Campaign – Planning for Combat*, 1988, National Defense University Press, Washington 1991.

Widén Jerker, Ångström Jan. *Militärteorins Grunder*, 2004, Försvarsmakten, Stockholm 2005

Widén Jerker J, *Theorist of Maritime Strategy – Sir Julian Corbett and his Contribution to Military and Naval Thought*, 2012, Ashgate Pub. Ltd, Burlington 2012.